

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Michaela Jiroutová

Určování otcovství

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Josef Salač, Ph. D.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): květen 2015

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Michaela Jiroutová

Ráda bych tímto poděkovala doc. JUDr. Josefu Salačovi, Ph. D. za odborné vedení, cenné rady a vstřícný přístup při zpracování této diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	1
1. Rodina a rodičovství	3
1.1. Obecně k rodině a rodičovství.....	3
1.2. Pojem rodič – biologické, právní a sociální rodičovství	4
2. Právní úprava	6
2.1. Historický exkurz	6
2.1.1. Rodina v římském právu	6
2.1.2. Určování rodičovství ve Všeobecném občanském zákoníku	7
2.1.3. Určování rodičovství po vzniku Československé republiky	9
2.1.4. Určování rodičovství v zákoně o rodině.....	10
2.2. Současná právní úprava.....	12
3. Určování mateřství – vybrané problémy	14
3.1. Obecně k určování mateřství.....	14
3.2. Utajené porody	15
3.3. Surogátní mateřství	16
4. Určování otcovství.....	18
4.1. Určování otcovství obecně	18
4.2. První domněnka otcovství.....	18
4.3. Určování otcovství po zahájení řízení o rozvodu manželství či neplatnosti manželství	21
4.4. Určování otcovství k dítěti, které bylo počato umělým oplodněním	22
4.5. Druhá domněnka otcovství	22
4.5.1. Obecné podmínky.....	22
4.5.2. Souhlasné prohlášení člověka, který není plně svéprávný	25
4.5.3. Překážky prohlášení na straně matky	26
4.5.4. Použití obecných ustanovení o právním jednání a neplatnost prohlášení	27
4.6. Určování otcovství soudem.....	28
4.6.1. Obecné zásady uplatnění třetí domněnky	28
4.6.2. Soulož v rozhodné době	28
4.6.3. Průběh řízení o určení otcovství	30

5. Popírání otcovství	32
5.1. O popírání otcovství obecně.....	32
5.2. Popření otcovství manželem matky	32
5.2.1. Dokazování při popírání otcovství manželem matky	34
5.3. Popírání otcovství k dítěti narozenému matce znovu provdané.....	34
5.4. Popírání první domněnky matkou dítěte	36
5.5. Popírání otcovství založeného druhou domněnkou	37
5.5.1. Popěrné právo matky dítěte v souvislosti s druhou domněnkou	38
5.6. Popření otcovství po uplynutí popěrné lhůty	39
5.6.1. Zájem dítěte a veřejný pořádek	40
5.7. Zahájení řízení o popření otcovství ex offo	41
5.8. Zahájení řízení nejvyšším státním zástupcem podle ZOR.....	43
5.9. Popírání otcovství na návrh dítěte dle slovenské právní úpravy.....	45
5.9.1. Obecné předpoklady podání návrhu na popření otcovství dítětem	45
5.9.2. Komparace české a slovenské právní úpravy z hlediska nahrazení institutu zásahu státního zástupce do statusových poměrů rodiny	46
6. Asistovaná reprodukce.....	49
6.1. Základní pojmy (vymezení)	49
6.2. Zákonné podmínky asistované reprodukce	50
6.3. Rodiče dítěte.....	50
6.4. Popření otcovství v případě umělého oplodnění	51
6.5. Právo dítěte znát svůj původ	53
7. Paternitní řízení.....	55
7.1. Účastníci.....	55
7. 1. 1. Ztráta způsobilosti být účastníkem	56
7.2. Specifika řízení.....	57
7.2.1. Příslušnost soudu	57
7.2.2. Zahájení řízení	58
7.2.3. Průběh řízení.....	58
7.2.4. Spojení řízení.....	59
7.2.5. Zastavení řízení	60
7.2.6. Rozhodnutí	60

7.3. Důkazní prostředky	61
7.3.1. Metodika analýzy DNA.....	61
7.3.2. Další způsoby dokazování v paternitních řízeních	64
8. Judikatura.....	65
8.1. Kroonová a další proti Nizozemí	65
8.1.1. Skutkové okolnosti případu	65
8.1.2. Rozsudek soudu.....	65
8.2. Paulík vs. Slovensko	66
8.3. Shofman proti Rusku.....	67
8.4. Keegan proti Irsku.....	68
8.5. Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 15/09.....	68
Závěr	70
Seznam zkratk	76
Seznam použité literatury	78
Knižní publikace	78
Odborné články	80
Internetové zdroje.....	81
Právní předpisy.....	82
Judikatura	83
Resumé.....	84
Abstract.....	86
Název diplomové práce v anglickém jazyce.....	88
Klíčová slova	88
Key words	88

Úvod

Problematika určování otcovství má svůj původ již v římském právu a dodnes se jedná o jev aktuální, a to i vzhledem k faktu, že za posledních deset let počty dětí narozených v České republice dosahují přes sto tisíc dětí ročně.¹ Je tedy nutné, aby zákonodárce pomocí právní úpravy zajistil zakotvení právního vztahu rodiče a dítěte, tedy způsob, jakým statusový poměr rodiče k dítěti vzniká.

Domnívám se, že většina lidí po určité době dospěje do stavu, kdy chce se svým partnerem/partnerkou či manželem/manželkou založit rodinu, tedy počít dítě, a proto jsem si tuto oblast rodinného práva vybrala jako téma své diplomové práce, protože se v průběhu života dotkne většiny z nás. Jsem toho názoru, že obzvláště v dnešní době, kdy se vztahy rodičů často rozpadají a kdy se až polovina dětí rodí mimo manželství², je tento institut velmi významný.

Otázku určování otcovství však nelze posuzovat samostatně bez ohledu na další s tím související problémy. Ve své práci se tak kromě určování a popírání otcovství, což pojmám jako hlavní materií svého zkoumání, okrajově zabývám také určováním mateřství a asistovanou reprodukcí, a to především z důvodu komplexnosti své práce.

Založení právního poměru otce k dítěti má dalekosáhlé důsledky, a proto je z hlediska právní jistoty žádoucí, aby k jeho vzniku došlo co možná nejrychleji a aby pravidla pro určování byla jasně a srozumitelně formulována, tedy aby jejich použití v praxi nečinilo zbytečné problémy.

Hlavním cílem mé diplomové práce je podat ucelený pohled na problematiku určování otcovství tak, jak je upravena v občanském zákoníku, a přiblížit možná úskalí současné právní úpravy, která při její aplikaci mohou nastat. Diplomová práce je členěna do osmi kapitol. V první kapitole se zabývám pojmem rodina a rodičovství, snažím se vymezit rozdíl mezi právním, sociálním a biologickým rodičem, resp. otcem, kdy v ideálním případě zaujímá všechny tyto role jedna osoba.

Kapitola druhá představuje historický exkurz od úpravy rodičovství v římském právu až po současnou právní úpravu, která se převážně nachází v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ či občanský zákoník“). Následuje kapitola,

---

¹ Dostupné z WWW: <https://www.czso.cz/csu/czso/2-cr_od_roku_1989_obyv>

² Dostupné z WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/cr/pohyb-obyvatelstva-4-ctvrtleti-2014-jvieceamvff>>

ve které se věnuji některým problémům týkajícím se určování mateřství, jež s určováním otcovství velmi úzce souvisí. Narození dítěte s sebou totiž nese v první řadě vznik právního poměru dítěte k matce a bez ní nelze většinou ani otce určit. Není-li stanovena matka, je velmi obtížně použitelná například domněnka svědčící manželce matky. Neznáme-li matku, nemůžeme znát ani jejího manžela.

Konečně pak čtvrtá kapitola tvoří spolu s pátou jádro dané problematiky. Nejprve v kapitole nazvané určování otcovství podrobně líčím jednotlivé způsoby vzniku otcovství na základě jednoduších domněnek, tedy od první domněnky svědčící manželce matky, přes souhlasné prohlášení až po určení otcovství v řízení před soudem. Následně pak v kapitole o popírání otcovství podrobně rozebírám možnosti, jak lze statusový vztah otce k dítěti zrušit. Kromě platné právní úpravy na našem území v této kapitole zmiňuji i zrušený institut popírání otcovství státním zástupcem, a to z hlediska toho, jakým způsobem byl v OZ nahrazen. Jednu z podkapitol věnuji komparatistickému srovnání české právní úpravy se slovenskou, a to z pohledu možnosti dítěte popírat otcovství, která v našem právním řádu zakotvená není. Navazuje kapitola šestá, kde se snažím vymezit specifika paternitních sporů a kde kladu větší důraz na důkazní prostředky, které se v těchto sporech užívají.

Okrajově se v kapitole sedmé zmiňuji o umělém oplodnění, kdy se však kromě vymezení základní pojmu zaměřuji především na určování a popírání otcovství k dítěti narozenému z umělého oplodnění. Poslední kapitola pak představuje výběr některých judikátů s touto tematikou souvisejících, které jsem považovala za právně významné či které mě určitým způsobem zaujaly.

1. Rodina a rodičovství

1.1. Obecně k rodině a rodičovství

Rodina je prvotní společenství osob, jež plní určité funkce, především funkci reprodukční, výchovnou, socializační, ekonomickou či ochrannou.³ Všeobecná encyklopedie definuje rodinu jako původní a nejdůležitější sociální skupinu a instituci, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou a která je založena na manželství či pokrevním příbuzenství, jako je rodičovství či sourozenectví.⁴ Tato instituce se postupem času vyvíjela od původní patriarchální rodiny, která byla tvořena více generacemi, jež si vzájemně pomáhaly, až k dnešní rodině, která je tvořena především rodiči a jejich dětmi.⁵

Pro dítě je rodina, resp. rodiče prvním institutem, který formuje jeho osobnost a který má významný vliv pro jeho vývoj, a tudíž i pozdější život. Z tohoto důvodu je rodině a rodičovství přikládán důležitý význam, což je vyjádřeno mimo jiné i jeho ochranou. Ústavní zákon č. 23/1991 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky (dále jen „LZPS či Listina“) v čl. 32 odst. 1 uvádí: „*Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.*“ Podobné ustanovení zakotvuje i občanský zákoník v § 3 odst. 2 písm. b): „*rodina, rodičovství a manželství požívají zvláštní zákonné ochrany*“, kdy tuto premisu OZ pojímá jako jednu ze zásad, na kterých stojí soukromé právo.

Z výše uvedeného je zřejmé, že rodičovství je výchozím prvkem a předpokladem vzniku rodiny samotné. Tyto dva fenomény jsou tak spolu neoddělitelně spjaty, kdy jeden nemůže existovat bez druhého. Ztotožňuji se tudíž s názory autorů publikace *Rodina a rodinné právo*⁶, kteří počátek rodiny spojují až s narozením dítěte, tedy se vznikem rodičovství, jakožto právním vztahem mezi rodiči a dítětem. Naopak nesouhlasím s názorem autorů uvedeným tamtéž, když pod pojem

---

³ VESELÁ, Renata. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, ISBN 80-86432-93-9., s. 19.

⁴ *Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích*. Vyd. 1. Praha: Diderot, 1999, ISBN 80-902555-2-3, svazek 6., s. 417.

⁵ PAUKNEROVÁ, Monika et al. *Nové jevy v právu na počátku 21. století*. Praha: Karolinum, 2009, ISBN 978-80-246-1687-2, s. 238 – 240.

⁶ Celý název: VESELÁ, Renata. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, 283 s. ISBN 8086432939.

rodina zahrnují pouze rodiče a jejich biologické děti, což je podle mého dnes již značně překonané. V současnosti není výjimkou, že se vztahy v rodině rozpadají a rodiče si nacházejí jiné partnery, ať už bezdětné či s dětmi, a vytvoří tak jinou, „novou“ rodinu, či když se svobodná matka provdá za muže, který není otcem dítěte a který toto dítě přijme jako vlastní. Zmínění autoři takto vzniklé „společenství“ nazývají pseudorodinou.⁷

Domnívám se, že společnost chápe rodinu širěji, tedy nerozlišuje mezi tím, zda jsou oba rodiče biologičtí, či nikoliv. OZ pak v § 771 uvádí, že „*příbuzenství je vztah osob založený na pokrevním poutu, nebo vzniklý osvojením*“, čímž právně zakotvuje a dovoluje vznik příbuzenství, tj. statusových vztahů, i na jiném základě než na biologickém, a to na základě právním. Pro účely své práce pak budu pojem rodina používat v širším smyslu jako skupinu osob, které spolu žijí a plní funkce rodiny.

1.2. Pojem rodič – biologické, právní a sociální rodičovství

Rodičem se obvykle rozumí osoba, jejíž biologický materiál dítě nese, tedy otec, který dítě zplodil, či matka, která dítě porodila. Tyto dvě osoby, tedy matka a otec, obvykle o dítě také pečují, čímž naplňují pojem sociálního rodičovství, a zároveň jsou rodiči podle zákona – právní rodičovství.

V ideálním případě tak všechny tyto „přívlastky“ náleží jedné matce a jednomu otci. Může však nastat situace, kdy se biologický rodič liší od rodiče sociálního či právního, nebo dokonce situace, kdy jedna osoba je rodičem podle zákona, druhá osoba se o dítě stará a od třetí osoby biologicky pochází. Je žádoucí, aby statusové poměry dítěte byly z hlediska právní jistoty zakotveny co nejdříve, tedy aby byli jeho rodiče určeni co nejdříve. V českém právním řádu je úprava tradiční, za matku dítěte je považována žena, která dítě porodila, kdy se vychází z předpokladu, že tato žena bude zpravidla i matkou biologickou⁸. Pokud jde o otcovství, vychází se z vyvratitelných právních domněnek.

---

⁷ VESELÁ, Renata. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, ISBN 8086432939., s. 11.

⁸ Srovnej viz. dále – kapitola 3. Určování mateřství – vybrané problémy a kapitola 6. Asistovaná reprodukce.

Někdy však právní řád zakládá rodičovství i tam, kde je jisté, že otec či matka nemůžou být rodičem dítěte, a to v případě osvojení, ať už manželem jednoho z rodičů, či v případě osvojení dítěte oběma manželi, nebo v případě asistované reprodukce v situaci, kdy je použit genetický materiál jiný než páru reprodukci postupujícího. Z hlediska rodičovství je dána přednost zakotvení právních vztahů mezi rodiči a dětmi na základě zákona a snaha omezit zásahy do takto stanovených statusových poměrů a tím i do právního postavení dítěte. Na druhé straně je ovšem žádoucí, aby byl při zjevném rozporu právního a biologického rodičovství tento stav napraven, což je umožněno vyvrátitelností domněnek a s tím spojenou možností popírat otcovství.⁹

Z judikatury Evropského soudu pro lidská práva (zejména Kroonová a ostatní proti Nizozemí) stejně jako z nálezu Ústavního soudu České republiky (ze dne 27. 4. 2006, sp. zn. II. ÚS 568/2006) v souvislosti s právem na respektování soukromého a rodinného života zaručeného čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, publikovaná pod č. 209/1992 Sb. jako Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí (dále jen „Úmluva o LPZS“) vyplývá, že biologická a sociální realita má přednost před právní domněnkou. Na druhé straně není možné tam, kde je sociální a právní rodičovství zpochybňováno biologickým rodičovstvím domnělého otce, aby tato biologická realita bez dalšího převážila nad sociální skutečností a právně založeným poměrem otce k dítěti. Není tudíž možné vyhovět požadavku muže, který tvrdí, že je biologickým otcem dítěte, aby bylo určeno jeho otcovství v případě, kdy dotčené dítě již na základě zákona otce má a není zde vůle některého z rodičů takto vzniklé otcovství popírat.¹⁰

---

⁹ Srovnej viz dále kapitola 5. Popírání otcovství.

¹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 7. 2010, sp. zn. 21 Cdo 298/2010.

2. Právní úprava

2.1. Historický exkurz

2.1.1. Rodina v římském právu

Římská rodina (familia) byla agnátským příbuzenstvím¹¹, v jejímž čele stál pater familias (otec rodiny). Otec měl kromě neomezené moci nad manželkou a nad majetkem též neomezenou moc nad svými dětmi – tzv. patria potestas. Otec rodiny tak měl právo nad životem a smrtí svých dětí a zároveň mohl své dítě odložit.¹² V římském právu hovoříme pouze o moci otcovské, matka dítěte žádná rodičovská práva či povinnosti ke svému dítěti neměla. Značný význam proto měl vznik moci otcovské, ze které vyplývaly kromě práv otce také povinnosti, zejména ve formě odpovědnosti za jednání dítěte a za škody jím způsobené.

Patria potestas vznikala třemi způsoby. Nejčastěji narozením dítěte z manželství, kdy se za otce dítěte považoval manžel matky. V případě zrození dítěte mimo manželství bylo možné toto dítě legitimovat, a to buď následným manželstvím otce s matkou dítěte, nebo císařským reskriptem, čímž se dítě dostalo do moci otcovské. Legitimace se však týkala pouze nemanželských dětí zrozených v konkubinátě, tj. v trvalém soužití svobodných osob rozdílného pohlaví.¹³ Posledním způsobem pak byla adopce.¹⁴ Nemanželským dětem, které se narodily z právem neuznaného vztahu, nevznikalo k otci žádné příbuzenství, pokrevně příbuzné měly pouze ze strany matky.

Římské právo vytvořilo zásady, ze kterých vycházel i Všeobecný občanský zákoník¹⁵ a z nichž se vyvinulo i současné právo. Podstata, kterou vyjadřuje staré římské pravidlo mater semper certa est, pater incertus, tedy že matka je vždy jistá, otec nejistý, přežila dodnes. Principy jako nerovné postavení rodičů a neomezená moc otce nad dětmi byly již dávno překonány. I přesto považuji za důležité období římského

---

¹¹ „umělé (právní) příbuzenství založené na mocenském postavení otce římské rodiny“ (SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, ISBN 978-80-7380-334-6, s. 77).

¹² URFUS, Valentin, Michal SKŘEJPEK a Jaromír KINCL. *Římské právo*. 2. dopl. a přeprac. vyd., 1. v nakl. Beck. Praha: Beck, 1995, XXII, ISBN 80-7179-031-1, s. 143-144.

¹³ SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, ISBN 978-80-7380-334-6, s. 94.

¹⁴ Shodné s poznámkou 12.

¹⁵ Vyhlášený patentem z 1. června 1811, čís. 946 sb. z. s., který nabyl účinnosti dnem 1. 1. 1812 pod názvem Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch.

práva alespoň zmínit, jakožto období, které významným způsobem ovlivnilo vývoj rodinného práva na našem území.

2.1.2. Určování rodičovství ve Všeobecném občanském zákoníku

Všeobecný občanský zákoník (dále jen „VOZ“) upravoval práva mezi rodiči a dětmi poměrně široce v ustanovení § 137 až 171 VOZ, kdy striktně rozlišoval mezi dětmi manželskými a dětmi nemanželskými.

Všeobecný občanský zákoník neobsahoval *expresis verbis* ustanovení týkající se mateřství, když vycházel ze zásady, že matka je vždy jistá.¹⁶ Pravidla pro určování otcovství na rozdíl od mateřství již stanovena byla. Za otce dítěte se podle vyvratitelné domněnky považoval manžel matky, ale pouze za předpokladu, že se toto dítěte narodilo po uplynutí 180 dnů od uzavření manželství a do 300 dnů po jeho zániku, ať už zaniklo smrtí manžela či rozvázáním manželského sňatku.¹⁷

Pokud manželka porodila dítě před uplynutím 180 dnů, nastupovala domněnka nemanželského dítěte, ale to pouze v případě, jestliže manžel, který o těhotenství před sňatkem nevěděl, odporoval své otcovství před soudem do tří měsíců od doby, kdy se dozvěděl o narození dítěte.¹⁸ Narodilo-li se dítě po 300 dnech od zániku manželství, platila domněnka nemanželského dítěte bez dalšího. K prokázání skutečnosti, že těhotenství trvalo delší či kratší dobu, než je obvyklé, pak stanovil § 157 VOZ pravidlo, podle kterého nebylo možné toto prokázat jinak než vyšetřením matky a dítěte znalci.¹⁹

Výše uvedené domněnky ale neměly primárně za cíl určit biologického otce dítěte, jejich hlavním účelem bylo stanovit, kdy se dítě považuje za manželské a kdy nikoliv, tedy bez zřetele na to, zda manžel otcem skutečně byl, ačkoli tomu tak většinou

---

¹⁶ DVOŘÁK, Jan a Karel MALÝ. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, ISBN 9788073577537, s. 452.

¹⁷ ANDRES, Bedřich, Antonín HARTMANN, František ROUČEK a Jaromír SEDLÁČEK. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Repr. pův. vyd. r. 1935. Praha: Codex Bohemia, 1998, ISBN 80-85963-61-2, s. 722.

¹⁸ DVOŘÁK, Jan a Karel MALÝ. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, ISBN 9788073577537, s. 453.

¹⁹ ANDRES, Bedřich, Antonín HARTMANN, František ROUČEK a Jaromír SEDLÁČEK. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Repr. pův. vyd. r. 1935. Praha: Codex Bohemia, 1998, ISBN 80-85963-61-2 796, s. 796.

bylo. V případě nemanželských dětí uváděl VOZ v § 163 další pravidlo pro stanovení otcovství: „*Kdo je usvědčen způsobem předepsaným v soudním řádu, že souložil s matkou dítěte v době, od níž až do slehnutí neuplynulo méně než 180 dnů a ne více než 300 dnů, nebo kdo to i mimo soud dozná, o tom platí domněnka, že dítě zplodil.*“ Za otce dítěte se tedy považoval muž, který v rozhodné době s matkou souložil a byl podle soudního řádu ze soulože usvědčen, či ten, kdo se k souloži doznal. Pokud jde o uznání otcovství, vyžadoval § 164 VOZ k zápisu do matriky kromě souhlasu otce ještě svědectví duchovního správce a kmotra tohoto domnělého otce.²⁰

Konečně pokud jde o popírání otcovství, mohl manžel popřít manželský původ dítěte do tří měsíců od doby, kdy se dozvěděl o jeho narození. Musel však prokázat, že dítě nemohl zplodit, což podle komentáře²¹ vyžadovalo prokázání skutečnosti, že otec s manželkou v kritické době nesouložil. K prokázání této skutečnosti nepostačovalo doznání ani souhlasné prohlášení matky a otce. Opět se nezkoumal původ dítěte, ale pouze fakt, zda bylo dítě zplozeno za trvání manželství, tedy zda je manželským dítětem, či není, což dokazuje i komentář k § 158 VOZ: „*Krevní zkouška je nerozhodná, poněvadž se nezjišťuje biologický původ dítěte.*“²²

Na svou dobu byl VOZ propracovaný a položil základ pro vyvratitelné domněnky, které platí dnes s tím rozdílem, že rozlišoval původ dětí, a to zda pocházejí z manželství, nebo zda jsou nemanželské. Od toho se odvíjela i právní úprava určování otcovství, jejímž stěžejním účelem nebylo zjištění skutečnosti, od koho děti skutečně geneticky pocházejí, ale spíše stanovení jejich právního postavení – tedy nemanželské, či manželské dítě. Pokud jde o nemanželské děti, zde už úprava směřovala spíše k určení pravděpodobného otce, dokazování však bylo poměrně komplikované a vycházelo z předpokladu, že otcem je muž, který s ženou v rozhodné době souložil, aniž by blíže prokazoval, zda s ním žena skutečně otěhotněla.

---

²⁰ DVOŘÁK, Jan a Karel MALÝ. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, ISBN 9788073577537, s. 454.

²¹ ANDRES, Bedřich, Antonín HARTMANN, František ROUČEK a Jaromír SEDLÁČEK. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Repr. pův. vyd. r. 1935. Praha: Codex Bohemia, 1998, ISBN 80-85963-61-2 796.

²² ANDRES, Bedřich, Antonín HARTMANN, František ROUČEK a Jaromír SEDLÁČEK. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Repr. pův. vyd. r. 1935. Praha: Codex Bohemia, 1998, ISBN 80-85963-61-2 796, s. 800.

2.1.3. Určování rodičovství po vzniku Československé republiky

Se vznikem Československé republiky bylo nutné upravit právní poměry v nově vytvořeném státě. Tuto problematiku alespoň dočasně vyřešila tzv. recepční norma²³, která přejímala stávající právní předpisy. Přijetím recepční normy však ve skutečnosti došlo k uzákonění právního dualismu, kdy na bývalém rakouském území platil VOZ²⁴, pokud jde o úpravu rodičovství. Naproti tomu na území, které bylo dříve rakouské, platil zákon číslo XXXI/1894 a v otázkách neupravených se dokonce postupovalo podle práva obyčejového.²⁵

Tento stav si vyžadoval změnu, a tak započaly práce na kodifikaci nového občanského zákoníku, který by sjednotil právní úpravu pro území celé republiky. Kodifikace přebírala ve velké míře ustanovení Všeobecného občanského zákoníku, kdy však z návrhu vypadla právní úprava práva rodinného. Nakonec však byla kodifikační práce přerušena mnichovským diktátem, a návrh zákona tak nestihl být přijat.²⁶

Za období Protektorátu Čechy a Morava nedošlo z hlediska problematiky rodičovství k podstatným změnám. Protektorátní předpisy omezovaly především uzavírání manželství, a to obzvláště pokud šlo o Židy. Drobné změny v právu rodinném, resp. v právní úpravě rodičovství, přineslo nařízení o provedení a doplnění manželského zákona a o sjednocení mezinárodního práva rodinného, přijaté v říjnu 1941.²⁷

V souvislosti se změnou poměrů po únoru 1948 byl přijat zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném (dále jen „ZPR“), který ačkoliv vycházel ze sovětského pojetí rodinného práva, přinášel i pozitivní změny. Klíčovou změnou bylo zrovnoprávnění dětí, přičemž už nebyl kladen důraz na původ dítěte. Zrušení institutu nemanželských dětí vedlo k tomu, že při určování otcovství nebyl zkoumán původ dítěte, jak tomu bylo doposud, ale hlavním cílem se stalo zjištění otcovství biologického.²⁸

Další změnou související s rodičovstvím bylo zrovnoprávnění postavení rodičů,

---

²³ Zákon ze dne 28. Října 1918, č. 11 Sb. z. a n. o zřízení samostatného státu československého.

²⁴ Od recepční normy označovaný jako československý obecný zákoník občanský.

²⁵ VESELÁ, Renata. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, ISBN 8086432939, s. 77.

²⁶ VESELÁ, Renata. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, ISBN 8086432939, s. 83.

²⁷ VESELÁ, Renata. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, ISBN 8086432939, s. 86.

²⁸ DVOŘÁK, Jan a Karel MALÝ. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, ISBN 9788073577537, s. 456.

kdy byla nově stanovena rodičovská moc, jež náležela oběma rodičům. Ve vztahu k dítěti tak vykonávali práva a povinnosti oba rodiče.²⁹ Mateřství nebylo ZPR tradičně upraveno, nadále se uplatňovala zásada o jistém mateřství. Určování a popírání otcovství pak bylo řešeno v ustanovení § 42 až § 51 ZPR, jež vycházelo ze tří domněnek, které s drobnými nuancemi používáme dodnes.

První domněnka typicky svědčila manželce matky. Druhá a třetí domněnka nastupovaly až v případě, že otcovství nebylo určeno podle první domněnky. „*V takovém případě se za otce považoval muž, který otcovství uzná nebo jehož otcovství zjistí soud.*“³⁰ Pokud byla matka dítěte na živu, mohlo být uznání otcovství provedeno jen s jejím souhlasem. Nakonec i třetí domněnka byla formulována obdobně jako ve VOZ, kdy se za otce považoval muž, který s matkou v rozhodné době souložil.

Ustanovení o popírání otcovství vykazovalo pozůstatky nerovnosti. Určovalo, že matka může popírat otcovství založené pouze první domněnkou, a to na rozdíl od otce, který mohl popírat otcovství založené na kterékoli z domněnek. Oproti VOZ se pak v ZPR prodlužuje doba, kdy otec může popírat své otcovství, a to na dvojnásobek, ze tří na šest měsíců.³¹

2.1.4. Určování rodičovství v zákoně o rodině

V souvislosti s přijetím nové ústavy v roce 1960 došlo k reformě právního řádu a tím i k rekonstrukci práva rodinného zákonem číslo 94/1963 Sb., o rodině (dále jen „ZOR“), který obsahově z podstatné části kopíroval ustanovení ZPR. Až novelou zákona o rodině z roku 1998 došlo vlivem provádění asistované reprodukce a s ním spojené možnosti tzv. náhradního mateřství³², k úpravě mateřství, když bylo v § 50a stanoveno, že: „*Matkou dítěte je žena, která dítě porodila.*“ Výslovným zakotvením tohoto pravidla do právního řádu dal zákonodárce jasně na vědomí, že bez ohledu na možný jiný genetický původ vajíčka je matkou dítěte vždy žena, která jej porodí.

Co se týče právní úpravy otcovství, přináší ZOR oproti ZPR pouze nepatrné

²⁹ VESELÁ, Renata. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, ISBN 8086432939, s. 91.

³⁰ DVOŘÁK, Jan a Karel MALÝ. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, ISBN 9788073577537, s. 457.

³¹ DVOŘÁK, Jan a Karel MALÝ. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, ISBN 9788073577537, s. 457.

³² srovnej viz dále, kapitola 3. Určování mateřství – vybrané problémy.

změny, de facto právní úpravu přebírá. Drobnou úpravu zaznamenala druhá domněnka, zákon zde nehovoří o uznání otcovství, ale nově o určení otcovství souhlasným prohlášením. Na příště též dovoluje matce dítěte popírat otcovství takto vzniklé, kdy v ZPR stanovil tuto možnost pouze otcí. Úplnou novinkou bylo zavedení institutu popírání otcovství generálním prokurátorem (později nejvyšším státním zástupcem) v případech, kdy to vyžadoval zájem společnosti a zároveň již jednomu z rodičů uplynula lhůta pro popírání otcovství.³³

Další změny byly vyvolány pokrokem v lékařské vědě v souvislosti s asistovanou reprodukcí. Bylo proto žádoucí novelizovat ZOR i s ohledem na skutečnost, že manžel matky často nebyl biologickým otcem dítěte. Mohlo by tak docházet k situacím, kdy by manžel úspěšně popřel své otcovství k dítěti na základě analýzy DNA. Z tohoto důvodu byl do § 58 ZOR přidán nový odstavec, jenž neumožňoval popřít otcovství k dítěti, které se narodilo v rozhodné době od umělého oplodnění, jež bylo provedeno se souhlasem manžela matky. Danou zásadu však následující větou prolamoval v případech, kdy by se ukázalo, že matka otěhotněla jinak.

Následující ustanovení tedy chránilo zájem dítěte a rodiny a vycházelo z předpokladu, že pokud se manželé rozhodnou postoupit umělé oplodnění, je i při použití dárcovských spermií otcem z právního hlediska stále manžel matky, i když geneticky tomu tak být nemusí. Zároveň však zákon myslel i na případy, kdy manželé postupují proces asistované reprodukce, ale žena i přesto otěhotní s jiným mužem. Zde dovoluje manželovi matky otcovství popírat a upřednostňuje logicky otcovství biologické před právním.

Další novum, které přinášela novela ZOR provedená zákonem č. 91/1998 Sb., zákon, kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů (dále jen „Velká novela ZOR“), byla možnost otce podat žalobu na určení otcovství. Takovou možnost měli do této doby pouze matka a dítě, nově však mohl zahájit paternitní řízení na návrh i otec.³⁴ Mimo výše zmíněné byla k § 58 odst. 1 ZOR přidána i následující věta: „*Narodí-li se dítě*

---

³³ DVOŘÁK, Jan a Karel MALÝ. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, ISBN 9788073577537, s. 460.

³⁴ DVOŘÁK, Jan a Karel MALÝ. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, ISBN 9788073577537, s. 461.

do 300 dnů po rozvodu manželství a jiný muž o sobě tvrdí, že je otcem dítěte, lze otcovství manžela považovat za vyloučené též na základě souhlasného prohlášení matky, manžela a tohoto muže. Toto prohlášení musí být učiněno v řízení o popření otcovství.“

Toto ustanovení s sebou přineslo značné výkladové problémy, a to zda jej lze považovat za domněnku otcovství, či zda se jedná pouze o upravení pravidel pro dokazování, kdy v případech, na které právní norma dopadá, jiných důkazů již není třeba.³⁵ Přikláním se k názoru autorek, vyjádřenému v učebnici Kurz občanského práva,³⁶ že se jedná o pravidlo zjednodušující činnost soudu a jeho dokazování při určování otcovství, i přes nepříliš zdařilou formulaci daného záměru. Mezi zásadní změny řadíme pak ještě rozšíření možnosti státního zástupce popírat otcovství.³⁷

V důsledku nové právní úpravy asistované reprodukce, která umožňovala podstoupit umělé oplodnění i nemanželským párům, byl novelizován i ZOR, v němž domněnka otcovství svědčila muži, který dal k zákroku souhlas.³⁸

2.2. Současná právní úprava

Východisko současné právní úpravy nalezneme v LZPS, konkrétně v článku 32, který hovoří o ochraně rodiny, zaručuje zvláštní ochranu dětí a mladistvých, deklaruje zvláštní péči ženě v těhotenství, garantuje stejná práva dětí manželských i nemanželských, péči o děti a jejich výchovu přenechává rodičům dítěte, od kterých mohou být odloučeni proti vůli rodičů jen na základě rozhodnutí soudu, a nakonec zakotvuje právo rodičů pečujících o děti na pomoc státu. Se zřetelem na článek 10 Ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Ústava ČR“) nesmíme opomínat ani mezinárodní smlouvy, jež jsou součástí právního řádu a jimiž je Česká republika vázána.

Nejvýznamnější z hlediska problematiky v oblasti paternity je Úmluva o právech dítěte, publikována jako sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí číslo

---

³⁵ VESELÁ, Renata. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, ISBN 8086432939., s. 86.

³⁶ Celý název: RADVANOVA, Senta a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva*. 1. vyd. Praha: Beck, 1999, XIX, 227 s. ISBN 8071791822.

³⁷ Srovnej viz dále kapitola 5. Popírání otcovství, 5.8. Popírání otcovství nejvyšším státním zástupcem v ZOR.

³⁸ DVOŘÁK, Jan a Karel MALÝ. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, ISBN 9788073577537, s. 462.

104/1991 Sb., ve znění oprav sdělením č. 41/2000 Sb. m. s.³⁹(dále jen „Úmluva o právech dítěte“)⁴⁰. Neméně důležitá je také Úmluva o LPZS, zejména pak její článek 8, který deklaruje právo na respektování rodinného a soukromého života. Značný význam má pak i článek 19 Úmluvy o LPZS, kterým se zřizuje Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“). Hmotněprávní základ právní úpravy rodičovství je s účinností od 1. 1. 2014 zakotven v OZ, přesněji v části druhé nazvané rodinné právo, hlava II., díl druhý, oddíl 1 určování rodičovství, v § 775 až § 793. S jeho přijetím nedoznalo určování rodičovství příliš velkých změn. Zákonodárce při tvorbě vycházel z právní úpravy ZOR a jeho novelizací. Podstatné je začlenění ustanovení o rodině zpět do občanského zákoníku, jako součásti občanského práva, kdy s účinností od 1. 1. 1950 byl jakožto samostatný zákon⁴¹ z politických důvodů oddělen.

Další, na první pohled viditelnou změnou, je zrušení institutu popírání otcovství nejvyšším státním zástupcem. Ten však nebyl zrušen bez náhrady, byl nahrazen možností soudu iniciovat zahájení paternitního řízení a institutem prominutí zmeškání popěrné lhůty.

V rámci kodifikace došlo však k řadě změn či zpřesnění, kterými se budu podrobně zabývat v následujícím textu. Procesní pravidla jsou nově, taktéž s účinností od 1. 1. 2014, vyčleněna do samostatného právního předpisu, zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „zákon o ZŘS“), který upravuje především řízení nesporná a jiná zvláštní řízení, která jsou pro svoji specifickou právní úpravu vyňata ze zákona číslo 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OSŘ“). V zákoně o ZŘS je úprava rodičovství obsažena v části druhé, hlavě V. řízení ve věcech rodinněprávních, v § 367 až § 513.

Nesmíme pak zapomínat ani na zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o matrikách“), který v souvislosti s určováním rodičovství upravuje především zápis do knihy narození a podmínky souhlasného prohlášení rodičů před matričním úřadem.

---

³⁹HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, ISBN 8072391925., s. 28.

⁴⁰ Srovnej viz dále kapitola 6. Asistovaná reprodukce, 6.4. Právo dítěte znát svůj původ.

⁴¹ Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném.

3. Určování mateřství – vybrané problémy

3.1. Obecně k určování mateřství

Právní úprava určování mateřství nemá na našem území příliš dlouhou historii, protože se po staletí vycházelo ze staré římské zásady *mater semper certa est*, tedy že matka je vždy jistá, a nebylo tudíž potřeba status matky k dítěti právně určovat. Až tzv. Velká novela zákona o rodině z roku 1998 přinesla ustanovení, které říká, že matkou dítěte je žena, jež dítě porodila. Toto ustanovení převzal i OZ. Pro vznik mateřství, tj. právního vztahu mezi matkou a dítětem, je rozhodný fakt porodu, kdy dochází k oddělení dítěte od těla matky, tedy k narození dítěte.⁴² Tímto okamžikem také vznikají vzájemná práva a povinnosti matky a dítěte vůči sobě navzájem.

Aby se předešlo možným pochybnostem o tom, kdo dítě porodil a kdo je tedy podle práva matkou, stanovuje zákon o matrikách povinnost oznámit narození dítěte, které se zapíše do knihy narození, jež obsahuje údaje o totožnosti nejen dítěte, ale také jeho rodiče, případně rodičů. Zmiňovanou povinnost bude mít zpravidla poskytovatel zdravotnických služeb, v jehož zdravotnickém zařízení matka porodila. Právní úprava však pamatuje i na situace, kdy matka nevyhledá odbornou pomoc a porodí mimo zdravotnické zařízení. V takovýchto případech má povinnost oznámit narození dítěte jeden z rodičů, jeho zákonný zástupce či soudem jmenovaný opatrovník, eventuálně jiná fyzická osoba, která se o narození dítěte dozvěděla.⁴³

Z hlediska zápisu do matriky a z toho vyplývající právní jistoty o tom, kdo je matkou dítěte, jsou institut dítěte nezjištěné totožnosti a tzv. utajované porody problematické. Pokud jde o prvně zmíněný problém, je řešen § 17 zákona o matrikách takto: „*Zápis dítěte nezjištěné totožnosti se do knihy narození provede podle výsledků šetření orgánů policie a zprávy lékaře obsahující sdělení o pohlaví a pravděpodobném datu narození dítěte.*“ Je-li orgány police zjištěna matka dítěte, je následně zapsána do knihy narození.

Není-li vyšetřování úspěšné, sdělí to matriční úřad soudu, který dítěti podle § 864 OZ určí osobní jméno a příjmení, a jelikož nemá zákonného zástupce, a není

---

⁴² LAVICKÝ, Petr et al. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*, 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014-. ISBN 978-80-7400-503-9, s. 508 – 509.

⁴³ Viz § 15 zákona o matrikách.

tu tak nikdo, kdo by vykonával rodičovskou odpovědnost, ustanoví mu dle § 928 OZ poručníka.⁴⁴

3.2. Utajené porody

Utajeným porodem se podle § 37 zákona číslo 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejího poskytování, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZZS“) rozumí takové poskytování zdravotnických služeb v souvislosti s těhotenstvím a porodem, při kterém dochází k utajení totožnosti matky. Použití § 37 ZZS lze jen při splnění zákonem stanovených podmínek. Tím je jednak trvalý pobyt těhotné ženy na území České republiky. Dále nesmí jít o ženu, jejímuž manželu by svědčila domněnka otcovství. A nakonec k utajení totožnosti dochází pouze na základě žádosti matky, jejíž součástí je také prohlášení, že o dítě nehodlá pečovat.

Zákonodárce byl při přijímání právní úpravy utajených porodů mimo jiné veden záměrem omezit počet odložených dětí a přimět tak matky, aby rodily ve zdravotnických zařízeních.⁴⁵ Při utajení totožnosti matky jsou identifikační údaje o matce podle § 56 ZZS vedeny odděleně od zdravotnické dokumentace a po ukončení poskytování zdravotních služeb jsou tyto informace zapečetěny. Utajené údaje lze zjistit a zapečetěnou dokumentaci otevřít, ovšem pouze na základě rozhodnutí soudu či na žádost ženy, o které je utajená zdravotnická dokumentace vedena.⁴⁶

Utajení totožnosti neznamena, že statusový poměr matky k dítěti nevzniká. Skutečnost, že údaje o matce jsou zapečetěny, není právně relevantní pro vznik mateřství, které je založeno okamžikem porodu bez ohledu na to, zda byl utajen.⁴⁷ Matce tak ze zákona vzniká rodičovská odpovědnost, vezmeme-li však v úvahu utajení její totožnosti spolu s vyjádřením vůle nepečovat o dítě, musí být dítěti ustanoven opatrovník. Zákon o matrikách pak v § 17 ve spojení s § 14 odst. 1 písm. d) stanoví, že údaje o matce se do knihy narození nezapisují. Dítě však nese příjmení matky,

---

⁴⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. Vyd. 1. V Praze: C. H. Beck, 2015, xxxviii, ISBN 9788074005527, s.129.

⁴⁵ LAVICKÝ, Petr et al. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*, 1. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-503-9, s. 512.

⁴⁶ ŠVESTKA, Jiří, et al. *Občanský zákoník, Komentář, Svazek II*. Praha : Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 281.

⁴⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2015, xxxviii, ISBN 9788074005527, s. 130.

kteřá navíc může určit i jeho jméno. Předpokládám, že matka, která požádá o utajení své totožnosti, nechce být s dítětem nijak spojována, což jí současná právní úprava zcela neumožňuje, když dítě nese její příjmení.

Podle Zprávy o rodičce 2012⁴⁸, zpracované Ústavem zdravotnických informací a statistiky České republiky, využilo v roce 2012 možnost utajení své totožnosti při porodu 11 rodiček. Je tedy patrné, že tento institut není příliš využíván, a domnívám se, že jinak tomu nebude ani v budoucnosti.

3.3. Surogátní mateřství

Surogátní neboli náhradní mateřství definuje Právníkový slovník takto: „*Jde o případ tzv. matky hostitelky, kdy oplozené vajíčko je implantováno jiné ženě, která dítě donosí, porodí a odevzdá biologické matce dítěte.*“⁴⁹ Jedná se tedy o institut spočívající v dohodě dvou žen – jedné, která nemůže mít děti, a chce je, a druhé, která je ochotna dítě tzv. „odnosit“ a následně jej té první přenechat k osvojení, aby se stala právní matkou takto narozeného dítěte.

Náhradní mateřství je v některých zemích právně upraveno a zakotveno, český právní řád se však touto problematikou nezabývá. V § 804 OZ je v souvislosti s osvojením uvedeno následující: „*Osvojení je vyloučeno mezi osobami spolu příbuznými v přímé linii a mezi sourozenci. To neplatí v případě náhradního mateřství.*“ Z uvedeného je patrné, že zákonodárce si je problému náhradního mateřství nejen vědom, ale zároveň umožňuje dát do souladu právní a biologické rodičovství.

Otázku náhradního mateřství to však neřeší. Za prvé, zmíněné ustanovení dopadá pouze na případy, kdy je náhradní matka příbuzensky spojená s osobou, pro kterou dítě nosí. Nereflektuje tedy situace, kdy zde žádná taková příbuzná není, a proto ženy či páry toužící po dítěti vyhledají ženu „cizí“, nikterak příbuzensky s nimi spjatou. Za druhé, což považuji za hlavní problém, zákonodárce pouze umožnil dát

---

⁴⁸ Dostupné z WWW:

http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=30&ved=0CFcQFjAJOBQ&url=http%3A%2F%2Fwww.uzis.cz%2Fsystem%2Ffiles%2Fai_2013_51.pdf&ei=lzEAVZPAJ8TMygPzqIC4Cg&usg=AFQjCNEmodxPqQx3zeMRy6hGbNQWJbCcWg&bvm=bv.87611401.d.bGQ, strana 2.

⁴⁹ HENDRYCH, Dušan, MIROSLAV BĚLINA, JOSEF FIALA, PAVEL ŠÁMAL, IVANA ŠTENGLOVÁ a PAVEL ŠTURMA. *Právníkový slovník*. 3. podstatně rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, ISBN 9788074000591, s. 1106.

do souladu stav tam, kde nevznikají žádné problémy, aniž by tuto oblast nějak blíže upravoval.

V současnosti u nás neexistuje možnost, jak si právně zajistit, že náhradní matka dá souhlas k osvojení dítěte jeho biologickými rodiči. Tak může dojít k situacím, kdy si surogátní matka dítě ponechá, či naopak, kdy si biologičtí rodiče své dítě adoptovat nechtějí, například z důvodu jeho postižení.

Z hlediska práva pak zůstává matkou žena, která dítě porodila, tedy tzv. náhradní matka. I vzhledem k právu dítěte znát svůj původ by bylo namístě náhradní mateřství v právním řádu podrobně upravit, především pak ukotvit možnost vymahatelnosti surogačních smluv. Podle mého názoru je nežádoucí, aby docházelo k situacím, kdy biologičtí rodiče nemají možnost se svého dítěte domoci, protože náhradní matka jim ho nechce „vydat.“

4. Určování otcovství

4.1. Určování otcovství obecně

Na rozdíl od určování mateřství, kdy je matka určena kogentním ustanovením OZ na základě porodu a je tedy jistá, otec je naopak nejistý. Tento stav je jak z hlediska otce, tak především z pohledu dítěte nežádoucí. Zájem zákonodárce a společnosti samotné je na tom, aby byly právní poměry dítěte co nejdříve upraveny a současně aby faktický stav korespondoval s biologickou realitou. Právní jistoty je proto dosahováno na základě právních domněnek, které zaručují vytvoření právního vztahu dítě – otec tak brzy, jak jen je to možné. Zároveň se však jedná o domněnky vyvratitelné, čímž je dána možnost se proti nim bránit, tedy je vyvrátit, a to v případech, kdy předpoklady v nich stanovené jsou v rozporu se skutečností. Jde tedy o rychlý způsob, jak založit právní status dítěte ke svému otci, který bude většinou nejen otcem právním, ale také biologickým.

Při používání jednotlivých domněnek se postupuje následně: nejprve se použije domněnka první, pokud nelze otcovství určit na jejím základě, přistupuje se k domněnce druhé a nakonec, pokud ani takto není otcovství určeno, lze použít domněnku třetí. Je mezi nimi tedy vztah přednosti. Otcovství nelze určit souhlasným prohlášením muže a ženy, když tato žena je vdaná, aniž by předtím došlo k úspěšnému popření otcovství manžela matky dítěte. S rozvojem lékařské vědy pak byla přidána i tzv. 1,5 domněnka, které se však budu podrobně věnovat v rámci samostatné kapitoly 6. Asistovaná reprodukce.

V následující kapitole se budu detailně zabývat jednotlivými domněnkami a možnými problémy, které s nimi souvisí.

4.2. První domněnka otcovství

Přestože až polovina manželství končí rozvodem⁵⁰, je ročně uzavřeno kolem padesáti tisíc manželství.⁵¹ Občanský zákoník tak nadále vychází z předpokladu

---

⁵⁰ Dostupné z WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/rozvodovost>>

⁵¹ Dostupné z WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/snatecnost>>

manželského soužití jako svazku, který je primárně zakládán za účelem vzniku rodiny, což ostatně dokládá i ustanovení § 655 OZ. Nebylo tedy důvodu ke změně první domněnky, a proto i nadále tato svědčí manželu matky.

Primárně je tedy za otce dítěte považován manžel matky, a to za předpokladu, že se dítě narodí v zákonem vymezené době, která je v § 776 stanovena jako doba od uzavření manželství do třetího dne poté, co manželství zaniklo, bylo prohlášeno za neplatné nebo poté, co byl manžel matky prohlášen za nezvěstného. Rozhodným pro začátek běhu 300denní doby je pak u zániku manželství smrtí manžela den, který je uveden v úmrtním listu jako den smrti, u rozvodu či prohlášení manželství za neplatné pak den, kterým toto rozhodnutí nabylo právní moci.

V případě, že manželství zanikne prohlášením za mrtvého, počíná zákonem vymezená doba 300 dní dnem, který je v rozhodnutí stanoven jako den smrti. Tato konstrukce je naprosto logická, neboť doba mezi nabytím právní moci rozhodnutí o prohlášení za mrtvého a dnem, kdy osoba podle rozsudku soudu zemřela, může a často i bývá značně dlouhá.

V neposlední řadě nesmíme zapomínat ani na prohlášení za nezvěstného, jakožto nový právní institut upravený OZ v § 67 a následující, který nezvěstného člověka definuje jako osobu, která je svéprávná, opustila své bydliště, nepodala o sobě zprávu a o které není známo, kde se zdržuje. V rozhodnutí pak soud určí den, od které nastávají účinky nezvěstnosti a z tohoto dne je také potřeba vycházet při počítání výše zmiňované doby. Pro doplnění je třeba ještě dodat, že manželství může zaniknout i změnou pohlaví, kdy se postupuje obdobně jako u nezvěstnosti, tedy rozhodným je den, který byl stanoven jako den změny pohlaví v potvrzení vydaném poskytovatelem zdravotnických služeb.⁵²

OZ speciální ustanovení o počítání času pro určení otcovství na rozdíl od ZOR nemá, přesto však zastávám názor, že je nutné i nadále postupovat stejným způsobem, tedy za rozhodný den považovat ve výše jmenovaných případech den uvedený v rozhodnutí, nikoli pak den právní moci rozhodnutí, jako je to u rozvodu manželství či jeho prohlášení za neplatné.

Problém s počítáním času může nastat i v souvislosti s otázkou, zda v situaci, kdy případně poslední den doby na sobotu, neděli či svátek, je tato skutečnost právně

---

⁵² LAVICKÝ, Petr et al. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*, 1. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-503-9, s. 527.

relevantní, či nikoliv. Ztotožňuji se s názorem autorů komentáře⁵³, že je právně nevýznamné, na který den konec této doby připadne, tedy jinými slovy, doba se podle mého názoru neprodlužuje. Tato třísetdenní doba není stanovena na učinění právního jednání, ale pro užití právní domněnky, která zde nastupuje bez dalšího, tedy bez jednání dalších osob, přičemž rozhodnutí soudu pouze vymezuje její počátek, neurčuje však otcovství jako takové. Prodlužování doby by pak v některých případech mělo za následek určení otcovství i tam, kde již tři sta dní uplynulo, a tudíž se i snížila pravděpodobnost, že otcem dítěte je bývalý manžel matky.

Odstavec druhý § 776 OZ pak řeší situace, kdy se žena znovu provdá a v tomto novém manželství se jí narodí dítě, a to před uplynutím třístého dne poté, co předchozí manželství zaniklo nebo bylo prohlášeno za neplatné. V těchto případech by bez výslovné právní úpravy nastala situace, kdy by domněnka otcovství svědčila oběma mužům, tedy jak bývalému, tak současnému manželovi matky. Takový stav by však byl z hlediska právní jistoty nežádoucí, a proto je tento problém explicitně řešen právě v odstavci druhém, který za otce dítěte považuje manžela pozdějšího. *„Pokud však pozdější manžel své otcovství k dítěti úspěšně popře, dopadne domněnka otcovství bez dalšího na dřívějšího manžela.“*⁵⁴

Lze tedy shrnout, že podle první domněnky dopadá otcovství na manžela matky, a to pokaždé, pokud se dítě narodí za trvání manželství nebo v tzv. ochranné době, tj. do 300 dní od jeho zániku či prohlášení za neplatné. V případě „střetu“ bývalého a současného manžela má přednost manžel pozdější za předpokladu, že se dítě narodilo za trvání tohoto manželství. Na bývalého manžela však domněnka otcovství může dopadnout i přesto, a to tehdy, když pozdější manžel své otcovství úspěšně popře.

---

⁵³ LAVICKÝ, Petr et al. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*, 1. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-503-9, s. 527.

⁵⁴ ŠVESTKA, Jiří, et al. *Občanský zákoník, Komentář, Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 287.

4.3. Určování otcovství po zahájení řízení o rozvodu manželství či neplatnosti manželství

Již ZOR upravoval možnost popřít otcovství v ochranné době na základě souhlasného prohlášení bývalého manžela, kterému svědčila domněnka otcovství, muže, který tvrdil, že je otcem dítěte, a matky dítěte. Zcela nově upravuje OZ specifický institut popření otcovství manželem zároveň s jeho určením k jinému muži na základě souhlasného prohlášení těchto mužů a matky dítěte. V § 777 OZ jsou pak stanovena jasná pravidla, která musí být splněna, aby takováto situace nastala.

Oproti předchozí úpravě tak dochází kromě popření otcovství také následně k jeho vzniku, a to v jednom řízení. Další odlišností je skutečnost, že tento paragraf nedopadá pouze na děti narozené v tzv. ochranné době, tj. 300 dní po rozvodu nebo prohlášení o neplatnosti manželství, ale vztahuje se i na děti narozené před touto dobou, konkrétně ode dne zahájení takového řízení. Právní úprava tedy reflektuje současnou dobu a skutečnost, že manželé se spolu zpravidla minimálně od zahájení řízení o rozvod intimně nestýkají. K založení statusového poměru otce k dítěti, respektive k jeho zrušení podle výše zmíněného paragrafu, je potřeba splnit zákonné podmínky.

Prvním předpokladem je narození dítěte ve stanovené době, která je zde vymezena jako doba mezi zahájením řízení o rozvod manželství, případně řízení o neplatnosti manželství, a třístým dnem po rozvodu manželství, respektive prohlášením jeho neplatnosti. Dále je třeba tří prohlášení, a to jednak manžela o tom, že není otcem dítě, jiného muže, že jím je, a konečně prohlášení matky, která se k prohlášení obou mužů připojuje. Kromě toho zákonodárce dovoluje učinit takováto prohlášení pouze v řízení před soudem, které lze zahájit na návrh kterékoliv ze zainteresovaných osob, tedy manžela, matky a putativního otce. Samotný návrh pak může být podán jen do jednoho roku od narození dítěte. Poslední podmínkou je právní moc rozhodnutí o rozvodu manželství, resp. o neplatnosti manželství, kdy nemůže dojít k určení otcovství dříve, než toto rozhodnutí nabude právní moci.

Zákon tímto ustanovením ulehčuje biologickým rodičům dítěte, aby bez zdoluhavého řízení urovnali poměry dítěte, tedy aby dali do souladu právní otcovství s otcovstvím biologickým a sociálním a zároveň usnadňuje pozici matrikového otce, kdy k popření jeho otcovství postačí pouze souhlasná prohlášení. V minulosti muselo

v obdobných případech nejprve dojít k úspěšnému popření otcovství manželem, resp. bývalým manželem matky, a až poté mohlo vzniknout otcovství, a to buď souhlasným prohlášením učiněným před matričním úřadem či před soudem, nebo nebyl-li otec takto určen, teprve posléze mohlo být zahájeno řízení o určení otcovství. Uvedený postup bude i nadále vyžadován s výjimkou případů, na které dopadá § 777 OZ. Dochází tak ke zjednodušení právní úpravy, i když jen pro určité případy.

4.4 Určování otcovství k dítěti, které bylo počato umělým oplodněním

Na vývoj v oblasti asistované reprodukce musela reagovat i úprava v OZ. Dokud bylo dovoleno umělé oplodnění pouze manželským párům, nebylo třeba zakotvovat novou právní domněnku otcovství, protože se za otce dítěte považoval manžel matky, a to bez ohledu na okolnost, zda dítě nese jeho genetickou informaci.

Postupem času však byl požadavek manželství odstraněn a asistovanou reprodukci mohou postupovat i páry nesezdané. Toto uvolnění však s sebou přináší problémy právě v oblasti určování otcovství, kdy použití první domněnky je vzhledem k neexistenci manželství vyloučeno. Jako reakce na změnu veřejnoprávních předpisů byl novelizován i ZOR, který v § 54a zavedl domněnku otcovství svědčící muži, který dal k umělému oplodnění souhlas. OZ pak tzv. 1,5 domněnku v § 778 přebírá, kdy za otce dítěte, které bylo počato umělým oplodněním, považuje stejně jako ZOR takového muže, který dal k umělému oplodnění souhlas. Jedná se opět o domněnku vyvratitelnou, avšak možnost popřít takto vzniklé otcovství je velmi omezena. Problematikou asistované reprodukce se budu podrobněji zabývat v kapitole šesté, nyní pouze pro úplnost zmiňuji podstatu použití této domněnky.

4.5. Druhá domněnka otcovství

4.5.1. Obecné podmínky

V situacích, kdy nedojde k určení otcovství podle § 776, 777 nebo 778 OZ, tedy pokud se neuplatní domněnka dopadající na manžela matky, nebo není určeno otcovství spolu s jeho popřením ve speciálním řízení souhlasným prohlášením manžela,

matky a muže, který tvrdí, že je otcem dítěte, anebo pokud nenastupuje domněnka otcovství na základě souhlasu muže k umělému oplodnění své družky, uplatní se tzv. druhá domněnka.

Podstatou této domněnky je určení otcovství na základě souhlasného prohlášení matky a muže, který s ní souhlasné prohlášení činí. Zmiňované prohlášení je možné učinit i vůči dítěti nenarozenému, pokud je již počato. § 779 OZ pak v odstavci druhém upřesňuje náležitosti prohlášení, které musí být splněny, aby nastaly následky zákonem předvídané, tj. aby se druhá domněnka uplatnila a právní vztah otce k dítěti tak vznikl. Prohlášení tak lze činit pouze osobně⁵⁵, a to před soudem nebo matričním úřadem. V tomto směru dává občanský zákoník matce a muži, který tvrdí, že je otcem dítěte, možnost volby, před jakou institucí své prohlášení uskuteční. Omezení je pak stanoveno v případě nezletilých, kteří nejsou plně svéprávní, kdy tito musí činit prohlášení vždy před soudem.

K založení statusového vztahu podle druhé domněnky je tedy na rozdíl od domněnky první, která nastává ze zákona bez dalšího, potřeba právní jednání. Tím je zde shodné prohlášení, tedy projev vůle matky a muže, s úmyslem vyvolat účinky, aby tento muž byl nadále považován za otce dítěte.⁵⁶ Požadavek na provedení prohlášení těchto osob současně z dikce zákona nevyplývá. Je tedy možné, aby svoji vůli nejprve projevila matka a poté otec, nebo naopak s tím, že následky nastávají až v okamžiku, kdy je učiněno jednání pozdější, respektive kdy oba projevy vůle dohromady vytvoří souhlasné prohlášení o otcovství.⁵⁷

Ustanovení zákona nepodmiňuje vznik právního otcovství na základě této domněnky otcovstvím biologickým. Pokud by tomu tak bylo, de facto by druhá domněnka splynula s třetí, kdy na základě této je otcovství prokazováno nejčastěji pomocí analýzy DNA, tedy určením biologického otcovství.⁵⁸ Může se tedy stát a v praxi k tomu jistě dochází, že na základě druhé domněnky se stane otcem dítěte muž, který jím biologicky není, ať již tak činí vědomě, či nikoliv. Vznik těchto situací samozřejmě není žádoucí, zvláště v případech, kdy k takovému jednání dochází

---

⁵⁵ Srovnej viz dále 4.5.2. Souhlasné prohlášení člověka, který není plně svéprávný.

⁵⁶ ŠVESTKA, Jiří, et al. *Občanský zákoník, Komentář, Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 296.

⁵⁷ ŠVESTKA, Jiří, et al. *Občanský zákoník, Komentář, Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 296.

⁵⁸ Srovnej viz dále, kapitola 7. Paternitní spory, podkapitola 7.3. Důkazní prostředky v paternitních sporech.

záměrně například za účelem obcházení procesu mezinárodního osvojení.⁵⁹

Musíme však vycházet z předpokladu, že ve většině případů bude činit prohlášení muž, který skutečně biologickým otcem dítěte je, a z toho důvodu je na místě druhou domněnku zachovat v platném znění bez nutnosti prokazovat soulad tvrzení s realitou. Navíc zákon pamatuje i na situace, kdy je patrné, že otec určený na základě souhlasného prohlášení být otcem nemůže, a zakládá pravomoc soudu zahájit řízení o popření takto určeného otcovství i bez návrhu. Jistě lze namítat, že ne vždy bude patrný fakt, že muž není otcem dítěte například i z důvodu, že on sám si toho nebude vědom. Jsem toho názoru, že za takových okolností je nutné dát přednost sociálnímu a právnímu rodičovství, potažmo tedy vůli rodičů vychovávat takové dítě, před otcovstvím biologickým.

Pokud jde o místní příslušnost orgánů, před kterými se prohlášení činí, v případě soudu je místně příslušný obecný soud dítěte, případně obecný soud matky podle § 417 zákona o ZŘS. V případě projevu vůle před matričním úřadem je místní příslušnost upravena v § 10 zákona o matrikách. Nezletilí, kteří nejsou plně svéprávní, však smějí činit prohlášení pouze před soudem. Toto omezení u nezletilých má za cíl jejich ochranu. „*Soud tedy nezletilého především náležitě a úměrně jeho věku poučí o následcích takového jednání. Avšak ani v tomto případě neověřuje pravdivost jeho prohlášení.*“⁶⁰ Z citace komentáře vyplývá, že úlohou soudu není zjišťování faktu, zda nezletilý otcem skutečně je, ale soud zde hraje spíše preventivní roli, aby nedocházelo k situacím, kdy nezletilý učiní prohlášení, aniž by si byl vědom následků z toho vyplývajících.

A contrario pak nezletilý, který je plně svéprávný, může učinit prohlášení i před matričním úřadem. Je logické, že osoba plně svéprávná, ač nezletilá má dostatečnou rozumovou a volní vyspělost, aby porozuměla následkům svého jednání, a proto její ochrana již není třeba.

---

⁵⁹ ŠVESTKA, Jiří, et al. *Občanský zákoník, Komentář, Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 296.

⁶⁰ ŠVESTKA, Jiří, et al. *Občanský zákoník, Komentář, Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 297.

4.5.2. Souhlasné prohlášení člověka, který není plně svéprávný

Svéprávnost můžeme definovat jako způsobilost fyzické osoby nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat).⁶¹ Plně svéprávným se pak člověk stává zletilostí, uzavřením manželství či na základě rozhodnutí soudu o přiznání svéprávnosti.⁶² Osobami, které nejsou plně svéprávné, jsou tak osoby nezletilé⁶³ a dále ti zletilí, jejichž svéprávnost byla omezena na základě rozhodnutí soudu. Takovéto osoby pak mohou dle § 780 OZ činit prohlášení pouze před soudem, který posuzuje, zda je plně nesevéprávný člověk schopen jednat sám, nebo za něj bude jednat opatrovník.

Za pozornost stojí skutečnost, že zatímco § 780 OZ mluví o nesevéprávných obecně, vztahuje se tedy na všechny osoby, které nejsou plně svéprávné, tak § 779 OZ mluví výslovně o plně nesevéprávných nezletilých. Nabízí se tedy otázka, zda je tomu tak záměrně, či zda jde pouze o zdvojení právní úpravy. Pokud by šlo ze strany zákonodárce o záměr, mohli bychom ze srovnání uvedených ustanovení vyvodit závěr, že u nezletilých osob soud nezkoumá jejich schopnost jednat před soudem, a tudíž bude nezletilý vždy jednat sám a varianta s opatrovníkem nebude přicházet v úvahu. Tento předpoklad však vyvrací poslední věta důvodové zprávy k § 779 až 781, která zní takto: „*Schopnost nezletilého, který není plně svéprávný, posoudí vždy soud podle obecných ustanovení o posouzení schopnosti, resp. způsobilosti takových osob.*“⁶⁴

Jak vyplývá z citované důvodové zprávy, jde pouze o zdvojení právní úpravy, kdy de lege ferenda by postačila obecná úprava obsažená v § 780 OZ. Soud tedy vždy zkoumá dvě věci. Jednak schopnost takovéto osoby posoudit význam prohlášení, tedy vůbec možnost tímto způsobem otcovství určit, a to vzhledem k rozumovým a volným schopnostem dané osoby. Jinými slovy, soud musí v každém případě nejprve posuzovat, zda lze otcovství pomocí druhé domněnky vůbec založit. Až v případě kladné odpovědi na tuto otázku soud zjišťuje, zda je tato osoba schopna jednat sama, nebo za ni bude jednat opatrovník.

---

⁶¹ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA, Michaela ZUKLÍNOVÁ et al. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, ISBN 9788074783265, s. 216.

⁶² DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA, Michaela ZUKLÍNOVÁ et al. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, ISBN 9788074783265, s. 216.

⁶³ Pokud zároveň nejsou plně svéprávné.

⁶⁴ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, ISBN 9788072089222, s. 342.

Nelze tedy případy, kdy si osoba není schopná uvědomit podstatu a důsledky prohlášení, řešit skrz institut opatrovníka. V těchto situacích není jiná možnost, než určit otcovství na základě domněnky třetí, protože druhou použít nelze.⁶⁵

4.5.3. Překážky prohlášení na straně matky

Předchozí úprava v § 52 odst. 3 ZOR upravovala případy, kdy k určení otcovství nebylo třeba prohlášení matky. Jednalo se o situace, kdy matka pro duševní poruchu nemohla posoudit význam svého jednání, nebo bylo-li opatření takového prohlášení spojeno s těžko překonatelnou překážkou. Tato úprava byla značně problematická, a to hned z několika důvodů.

Předně umožňovala založení statusového poměru pouze na základě prohlášení otce. Tak se mohl de facto kterýkoliv muž stát otcem dítěte, i když bylo jisté, že jím není. Problémový byl i výklad těžko překonatelné překážky, která nebyla nikde definována. Bylo tak jen na úvaze toho kterého orgánu, jak daný pojem vyloží, čímž vznikl prostor nejen pro nejednotný postup, ale i pro pozdější spory matek o to, že k určení otcovství tímto způsobem nedošlo.

S ohledem na kritiku uvedeného ustanovení bylo při rekonstrukci rozhodnuto, že nedojde k převzetí dosavadní právní úpravy. Nedošlo však k pouhému „vypuštění“ problematického odstavce, které by jistě postačovalo a splňovalo zamýšlený účel, ale k přeformulování v § 781 OZ, který určování otcovství bez souhlasu matky výslovně zakazuje. Dnes již tedy není možné založit otcovství dle druhé domněnky bez souhlasu matky, a to bez výjimky. Není právně relevantní, zda matka nemůže dát souhlas, protože je nezvěstná nebo například zemřela. V případě druhém by nešlo o těžko překonatelnou překážku, ale dokonce o překážku nepřekonatelnou. To však na posuzování věci nic nemění a otcovství již nadále takto určit nelze.

---

⁶⁵ ŠVESTKA, Jiří, et al. *Občanský zákoník, Komentář, Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 300 – 301.

4.5.4. Použití obecných ustanovení o právním jednání a neplatnost prohlášení

Jak vyplývá z důvodové zprávy⁶⁶, existovaly pochyby o právní povaze prohlášení otcovství, což bylo vyřešeno vložением § 782 OZ, jenž výslovně označuje toto prohlášení za zvláštní projev vůle, na který se použijí obecná ustanovení o právním jednání. To ovšem jen za podmínky, není-li stanoveno jinak. Tak činí OZ již ve větě druhé shodného paragrafu, když omezuje dovolání se neplatnosti takového právního jednání lhůtou. To je dáno následky, které prohlášení otcovství vyvolává, tedy založením statusového poměru, jenž je trvalý. Přičemž není zájem na tom, aby jednou vzniklý právní poměr mezi otcem a dítětem mohl kdykoliv zaniknout s odkazem na neplatnost prohlášení. Z výše uvedeného důvodu je lhůta pro dovolání se neplatnosti shodná s lhůtou pro popření otcovství, tj. šest měsíců.

Ustanovení § 782 OZ tak nedává prostor pro nejednoznačnost, kdy právní povahu prohlášení i možnost použití ustanovení o právním jednání (§ 541 a následující OZ) na tato prohlášení staví na jisto. Při aplikaci obecných ustanovení na souhlasné prohlášení je nutné vycházet z faktu, že se jedná o zvláštní projev vůle. Není proto možné použít všechna obecná ustanovení upravující právní jednání, neboť to zvláštní povaha právního jednání nedovoluje. Jako příklad lze uvést § 548 a § 549 obsahující právní úpravu podmínky.⁶⁷ Je zřejmé, že by bylo v rozporu s povahou souhlasného prohlášení vznik otcovství jakkoli podmiňovat.

Naopak důvodová zpráva⁶⁸ i komentáře⁶⁹ výslovně zmiňují ustanovení o simulaci právního jednání, omylu, lsti a dále také ustanovení o zdánlivém právním jednání a neplatnosti, která na tento zvláštní projev vůle použít lze. O zdánlivé právní jednání půjde v případě simulovaného právního jednání, kdy chybí dostatek vážnosti právního jednání.⁷⁰ Neplatnost pak můžeme rozlišovat na absolutní a realitní,

---

⁶⁶ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, ISBN 9788072089222, s. 342.

⁶⁷ ŠVESTKA, Jiří, et al. *Občanský zákoník, Komentář, Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 303.

⁶⁸ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, ISBN 9788072089222, s. 342.

⁶⁹ LAVICKÝ, Petr et al. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*, 1. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-503-9, s. 551 a ŠVESTKA, Jiří, et al. *Občanský zákoník, Komentář, Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 303.

⁷⁰ ŠVESTKA, Jiří, et al. *Občanský zákoník, Komentář, Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 304.

kde podle autorů komentáře⁷¹ mohou nastat obě varianty.

Jedná-li se o relativní neplatnost, musí se jí oprávněná osoba dovolávat před soudem v řízení, kdy oprávněnými jsou zde matrikoví rodiče, tj. osoby, které souhlasné prohlášení učinily.⁷² Rodiče jsou však v možnosti dovolávat se neplatnosti omezeni, a to právě lhůtou šesti měsíců. Hovoříme-li o neplatnosti absolutní, nastupuje tato *ex lege*.⁷³

4.6. Určování otcovství soudem

4.6.1. Obecné zásady uplatnění třetí domněnky

Určování otcovství na základě tzv. třetí domněnky upravuje § 783 OZ, jehož použití je podmíněno okolností, že otcovství nebylo určeno jinak. K určení otcovství soudem tak nemůže dojít v případě, že otcovství bylo určeno podle § 776 OZ (na základě první domněnky svědčící manželce matky), § 777 OZ (na základě zvláštního řízení, kdy dojde k popření otcovství a zároveň k jeho určení skrz souhlasné prohlášení matky, manžela a dalšího muže), § 778 OZ (svědčící muži, který dal souhlas k umělému oplodnění matky) a § 779 (založené souhlasným prohlášením matky a muže).

Pokud není otec určen ani jedním z uvedených způsobů, může matka, dítě či muž, který tvrdí, že je otcem, navrhnout soudu, aby určil otcovství. Podstatou domněnky je soulož muže s matkou dítěte v tzv. kritické době, resp. rozhodné době, což musí být v řízení prokázáno. Pouze tehdy může nastoupit domněnka svědčící tomuto muži.

4.6.2. Soulož v rozhodné době

Pojem soulož není v zákoně definován, pro vymezení pojmu můžeme použít komentář k trestnímu zákoníku, který jej charakterizuje následovně: „*Za soulož (coitus)*

---

⁷¹ LAVICKÝ, Petr et al. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*, 1. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-503-9, s. 551.

⁷² LAVICKÝ, Petr et al. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*, 1. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-503-9, s. 553.

⁷³ LAVICKÝ, Petr et al. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*, 1. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-503-9, s. 552.

*je třeba pokládat spojení pohlavních orgánů muže a ženy. Při souloži fakticky dochází k tomu, že mužský pohlavní úd vnikne do pohlavního orgánu (vagíny, pochvy) ženy.*⁷⁴

Samotná soulož ovšem k založení domněnky nestačí, pokud k ní nedošlo v rozhodné době. Ta je určena jako doba, od které neprošlo do narození dítěte méně než sto šedesát a více než tři sta dní.

Oproti předchozí právní úpravě došlo k prodloužení rozhodné doby, kdy namísto původních sto osmdesáti dní, které určovaly nejmenší možnou dobu mezi souloží a narozením dítěte, je nově vyžadováno pouze sto šedesát dní. To je dáno vývojem lékařské vědy, který zvýšil šanci na přežití dříve narozených dětí, a to i takových, které se narodí sto čtyřicet dnů po souloži, na což občanský zákoník reaguje zkrácením lhůty. Horní hranice pak zůstává zachována jako tři sta dní počítaných od soulože do narození dítěte, kdy je tato určena jako maximální doba trvání těhotenství.

Otcovství muže, který splnil obě podmínky, tedy souložil s matkou dítěte v rozhodné době, nenastává ex lege, ale až v řízení před soudem. Samotný fakt soulože v kritické době nemusí nutně znamenat, že muž je biologickým otcem dítěte. Proto lze stejně jako u prvních dvou domněnek i zde domněnku vyvrátit, a to během řízení uvedením závažných okolností, které otcovství vylučují.⁷⁵ Nejčastěji bude připadat v úvahu vyvrácení otcovství pomocí DNA analýzy, není však vyloučeno prokázat nemožnost otcovství i jinak, například lékařským posudkem o mužově neplodnosti.⁷⁶ Naopak pouhá skutečnost, že matka v kritické době souložila i s jinými muži, nemůže bez dalšího obstát.⁷⁷ V případě, že není domněnka v řízení popřena, je vydán rozsudek o určení otcovství, kdy jeho právní mocí vzniká překážka *res iudicata*, a otcovství tudíž již nemůže být popíráno.

---

⁷⁴ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2012, 2. svazek, ISBN 9788074004285, s. 1841.

⁷⁵ ŠVESTKA, Jiří, et al. *Občanský zákoník, Komentář, Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 306.

⁷⁶ ŠVESTKA, Jiří, et al. *Občanský zákoník, Komentář, Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 306.

⁷⁷ ŠVESTKA, Jiří, et al. *Občanský zákoník, Komentář, Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 307.

4.6.3. Průběh řízení o určení otcovství

Procesní úprava otázek týkajících se určování a popírání rodičovství je s účinností od 1. 1. 2014 zakotvena v zákoně ZŘS, konkrétně pak v § 415 až § 426 tohoto zákona. Zahájit řízení lze jen na návrh některé z oprávněných osob. Výjimečně lze zahájit řízení i bez návrhu, a to v případě, že jde o určení otcovství ke společnému dítěti muže a ženy, jejichž manželství bylo pravomocně prohlášeno za zdanlivé.

Aktivní legitimaci k podání návrhu na určení otcovství má podle § 783 OZ matka, dítě a muž, který o sobě tvrdí, že je otcem. K určení otcovství na základě třetí domněnky může dojít i po smrti domnělého otce. V takových případech se návrh podává proti opatrovníkovi, kterého k tomuto účelu jmenuje soud. Účastníky řízení jsou pak osoby, které jsou oprávněny podat návrh na zahájení řízení, tedy matka, dítě a domnělý otec (muž, který tvrdí nebo o němž je tvrzeno, že je otcem dítěte).⁷⁸ Jde-li o otce zemřelého, je účastníkem opatrovník, který mu byl jmenován soudem a proti kterému návrh směřuje.

§ 784 OZ ve spojení s § 421 zákona o ZŘS pak pamatuje na situace, kdy dojde během řízení ke smrti některého z účastníků. Zemře-li navrhovatel, ať už je jím kdokoliv z uvedených osob, soud stanoví dalším osobám oprávněným k podání návrhu lhůtu, ve které mohou vyjádřit zájem na pokračování v řízení. Pokud ve stanovené lhůtě nevyjádří stanovený zájem na pokračování, soud řízení zastaví. Trvání řízení je tak závislé na vůli osob k podání návrhu oprávněných, zda si přejí, aby řízení pokračovalo.

Úmrtí matky v případě, kdy současně není navrhovatelkou, není výslovně upraveno, z čehož lze usuzovat, že tato okolnost nemá na průběh řízení žádný vliv. Při smrti dítěte pak zákon rozšiřuje okruh aktivně legitimovaných osob, když v § 784 odst. 2 OZ umožňuje, aby návrh podal potomek dítěte, má-li právní zájem na určení otcovství. Podání návrhu těmito osobami je však časově omezeno, když tento lze podat jen do šesti měsíců od smrti dítěte. Potomkem je pak třeba rozumět nejen děti zemřelého dítěte, ale všechny jeho příbuzné v linii přímé sestupné.⁷⁹ Právním zájmem

---

⁷⁸ SVOBODA, Karel et al. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. Vyd. 1. V Praze: C. H. Beck, 2015, xxi, ISBN 9788074002977, s. 790.

⁷⁹ ŠVESTKA, Jiří, et al. *Občanský zákoník, Komentář, Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 312.

bude typicky zájem majetkový, a to především z hlediska jejich možného dědického práva po zemřelém dítěti.

Poslední možností, ke které může dojít v rovině účastníků, je smrt domnělého otce. V těchto případech můžeme rozlišovat dvě situace vzhledem k okolnosti, zda domnělý otec byl zároveň návrhovatelem, či nikoliv. V prvním případě pokračování řízení závisí na vůli matky a dítěte, kde tito jsou oprávněni vyjádřit svůj zájem na dalším řízení. Není-li zájem těchto osob dán, soud řízení zastaví. V druhé situaci, tedy pokud domnělý otec nebyl návrhovatelem, je v řízení pokračováno proti opatrovníkovi, kterého soud k tomuto účelu jmenuje.

Určování otcovství soudem je v zásadě možné jen na základě návrhu pouze úzce definovaných osob, kterými jsou matka dítěte, domnělý otec a dítě samotné. Pojem domnělý otec může však ve skutečnosti být značně široký, když musíme z hlediska aktivní legitimace za tuto osobu považovat kohokoliv, kdo o sobě tvrdí nebo o němž je tvrzeno, že je otcem. Rozšíření aktivní legitimace pak právní řád spojuje se smrtí dítěte, kdy dovoluje podat návrh na určení otcovství i potomkům zemřelého dítěte, což má největší dopad především v právu dědickém.

Při úmrtí domnělého otce, ať již před začátkem řízení či v jeho průběhu, není ani v těchto případech možnost určení otcovství vyloučena, a to skrz institut opatrovníka, kdy se řízení vede proti němu. Konečně v situacích, kdy zemře návrhovatel, je další osud řízení v rukou zbylých osob aktivně legitimovaných k podání návrhu, kdy bez jejich zájmu na pokračování je toto řízení zastaveno.

5. Popírání otcovství

5.1. O popírání otcovství obecně

Určování otcovství, jak již bylo několikrát uvedeno dříve, je založeno na systému domněnek, které vycházejí z premisy, že stav jimi předpokládaný je zároveň stavem skutečným, tedy že otcovství založené domněnkou koresponduje s faktickým stavem. Ne vždy tomu tak ale musí být, což se v právní úpravě odráží právě vyvratitelností domněnek. Připouští se tedy, že matrikový otec nemusí být skutečným otcem, a proto je umožněno otcovství popírat. Možnost zrušení právního vztahu otce k dítěti je v rozporu s právní jistotou, proto je popírání otcovství omezeno. Dochází tak k vyvažování mezi právem muže, který není otcem dítěte, aby s ním tak nebylo zacházeno, a zájmem společnosti a především pak dítěte samotného na právní jistotě spočívající v určení právních vztahů k dítěti a jejich stálosti.

Jednotlivými možnostmi popření otcovství se budu zabývat v následující kapitole.

5.2. Popření otcovství manželem matky

Dopadá-li domněnka otcovství na manžela matky, může tento muž své otcovství u soudu popřít dle § 785 OZ, ovšem pouze za předpokladu, že tak učiní ve stanovené lhůtě. Subjektivní lhůta je šest měsíců a plyne ode dne, kdy se manžel dozvěděl o skutečnostech zakládající důvodnou pochybnost o tom, že je otcem dítěte. Objektivní lhůta je pak stanovena na šest let od narození dítěte. Obě lhůty jsou prekluzivní, tudíž jejich uplynutím právo otce na popření otcovství k dítěti zaniká. Není podstatné, která z lhůt uběhne dříve, k zániku popěrného práva dochází uplynutím kterékoliv z nich. Nejpozději však právo zanikne právě uplynutím objektivní lhůty, což bude v praxi i nejčastější způsob, a to vzhledem k obtížnosti prokázání manželovy vědomosti o skutečnostech, které zakládají důvodnou pochybnost, že je otcem dítěte.⁸⁰

Možnost popřít otcovství byla v minulosti vázána pouze na šestiměsíční lhůtu, která počínala běžet ode dne, kdy se manžel dozvěděl o narození dítěte. Takto

---

⁸⁰ ŠVESTKA, Jiří, et al. *Občanský zákoník, Komentář, Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 316.

stanovená lhůta byla i nálezem Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 15/09 zde 8. 7. 2010⁸¹ shledána za nepřiměřeně krátkou, když bylo konstatováno, že lhůta nerespektuje všechna dotčená práva a chráněné zájmy, a proto Ústavní soud zrušil § 57 ZOR, který popírání otcovství manželem matky upravoval. V reakci na zrušení § 57 ZOR byl přijat zákon číslo 84/2012 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „novela ZOR“), jenž jednak zavedl objektivní lhůtu tří let, ve které mohl otec popírat své otcovství, a zároveň přeformuloval šestiměsíční subjektivní lhůtu, přičemž její počátek nově navázal na den, kdy otci vzniknou důvodné pochybnosti o jeho otcovství. OZ tak přebírá úpravu novelizovaného ZOR, kdy pouze prodlužuje objektivní lhůtu, a to ze tří na šest let.

Mám za to, že určení šesti let věku dítěte jako maximálního věku, do kterého se otec může domáhat popření otcovství, je optimální. „*Požadavek shody právního a biologického otcovství nelze považovat za absolutní. Právní vztah otce a dítěte totiž není jen mechanickou reflexí existence biologického vztahu, nýbrž s postupem času se může i při absenci tohoto vztahu vyvinout mezi právním otcem a dítětem taková sociální a citová vazba, jež z hlediska práva na ochranu soukromého a rodinného života bude rovněž požívat právní ochrany.*“⁸² Domnívám se, že v šesti letech věku dítěte je ve většině případů mezi právním otcem a dítětem vytvořeno silné pouto, jehož zrušení by mělo být dovoleno jen za mimořádných okolností.

Otcovství se popírá vůči dítěti a matce. Jestliže jeden z nich nežije, popírá se vůči druhému. Nežije-li žádná z těchto osob, manžel matky popřít své otcovství nemůže. Za situace, kdy manžel sám nemůže otcovství popřít z důvodu, že byl omezen na svéprávnosti před uplynutím objektivní lhůty, může tak učinit jeho opatrovník, kterého pro stanovený účel jmenuje soud. Opatrovník smí popřít otcovství ve lhůtě šesti měsíců, jejíž počátek je stanoven na den, kdy byl opatrovník jmenován soudem.

---

⁸¹ Srovnej viz dále kapitola 8. Judikatura. 8. 5. nález Ústavního soudu Pl. ÚS 15/09.

⁸² POLIŠENSKÁ, Petra. *Přehled judikatury ve věcech vztahů mezi rodiči a dětmi: (s přihlédnutím k novému občanskému zákoníku)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, ISBN 9788074783326., s. 93.

5.2.1. Dokazování při popírání otcovství manželem matky

Popírání otcovství manželem matky je z hlediska důkazního v § 786 OZ rozděleno na dvě situace. Rozhodujícím kritériem pro dělení je skutečnost, zda se dítě narodilo mezi sto šedesátým dnem od uzavření manželství a třístým dnem po jeho zániku nebo prohlášení za neplatné, nebo zdali se dítě narodilo před sto šedesátým dnem od uzavření manželství.

Pokud se dítě narodí mezi sto šedesátým dnem od uzavření manželství a třístým dnem po jeho zániku nebo jeho prohlášením za neplatné, lze takto vzniklé otcovství popřít pouze v případě, že je vyloučeno, aby byl manžel otcem dítěte. Výše stanovené však platí pouze tehdy, pokud se neuplatní postup dle § 777 OZ, tedy že otcovství není určeno na základě prohlášení matky, manžela a muže, který tvrdí, že je otcem dítěte. Důkazní břemeno ohledně vylučující skutečnosti ponese osoba otcovství popírající, kterou bude obvykle manžel matky. Ten bude muset prokazovat, že buď v rozhodné době s matkou vůbec nesouložil, nebo že jiné skutečnosti vylučují jeho otcovství, což bude typicky prokazovat negativním výsledkem rozboru vzorku DNA.⁸³

Dojde-li k narození dítěte před sto šedesátým dnem od uzavření manželství, je procesní postavení muže zjednodušeno v tom, že nemusí tvrdit a prokazovat konkrétní okolnost vylučující otcovství. Postačí, aby své otcovství jednoduše popřel. Zjednodušený postup dle § 786 odst. 2 OZ se ovšem nepoužije v případě, že manžel s matkou dítěte souložil v kritické době, tj. v době, od níž do narození dítěte neuplynulo méně než sto šedesát a více než tři sta dní, nebo za situace, kdy manžel matky při uzavření manželství o jejím těhotenství věděl. Prokáže-li se jedna z výše zmíněných okolností, nepostačí k popření otcovství pouhé prohlášení otce, ale je nutné tvrdit a následně i v řízení prokázat, že je vyloučeno, aby manžel matky byl otcem dítěte.

5.3. Popírání otcovství k dítěti narozenému matce znovu provdané

Narodí-li se dítě ženě znovu provdané, může dojít ke „kolizi“ domněnek, tedy k situaci, kdy se dítě narodí do tří set dní poté, co manželství zaniklo nebo bylo

---

⁸³ ŠVESTKA, Jiří, et al. *Občanský zákoník, Komentář, Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 318.

prohlášeno za neplatné. Otcovství by tak svědčilo jak bývalému manželovi, tak manželovi současnému. Střet domněnek je řešen v § 776 odst. 2 OZ ve prospěch pozdějšího manžela.

Může se však stát, a v praxi k tomu bezpochyby i dochází, že pozdější manžel své otcovství k dítěti úspěšně popře. Nastane-li taková situace, pak domněnka otcovství dopadne právě na dřívějšího manžela, a to s právní mocí rozhodnutí, kterým pozdější manžel své otcovství popřel. Bývalý manžel se stává otcem dítěte ex lege, ale až od okamžiku právní moci rozsudku. Nemůže tedy ani své otcovství dříve popírat, protože právně otcem do té doby vůbec není. S přihlédnutím k těmto okolnostem je i počátek běhu subjektivní popěrné lhůty bývalého, resp. dřívějšího manžela stanoven odlišně, a to ode dne následujícího poté, kdy se o tomto rozhodnutí dozvěděl.

Nejdříve tak šestiměsíční lhůta pro popření otcovství započne běžet dnem následujícím po nabytí právní moci rozhodnutí, ale to pouze v případě, že se dřívější manžel o rozhodnutí zároveň dozví. Pokud by tomu tak nebylo, lhůta nezapočne, dokud se otec o pravomocném rozhodnutí nedozví. Problém může vyvolávat otázka, zda i zde platí objektivní šestiletá lhůta dle ustanovení § 776 odst. 2 OZ, či zda v těchto případech není bývalý manžel žádnou objektivní lhůtou omezen, a právo na popření otcovství mu tak může prekludovat pouze uplynutí subjektivní lhůty. Různý pohled na věc má komentářová literatura, kdy autoři komentáře *Wolters Kluwer*⁸⁴ zastávají názor, že § 788 OZ vyjadřuje pouze odchýlný způsob pro stanovení počátku běhu subjektivní lhůty, a jelikož se o objektivní lhůtě nezmiňuje, použije se § 776 odst. 2, kdy šestiletá objektivní lhůta počíná běžet od narození dítěte.⁸⁵

Naproti tomu autoři komentáře C. H. Beck⁸⁶ mají na danou problematiku opačný názor. „*Zákon v této věci nelimituje dřívějšího manžela lhůtou objektivní tak, jak je tomu ve standardní situaci, kdy se dítě narodí do manželství (viz § 785).*“⁸⁷

Pokud bychom vyšli z předpokladu, že se objektivní šestiletá lhůta uplatní i v tomto případě, mohlo by to v praxi vyvolávat problémy. Lze si totiž představit

---

⁸⁴ Celý název: ŠVESTKA, Jiří, et al. *Občanský zákoník, Komentář, Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014

⁸⁵ ŠVESTKA, Jiří, et al. *Občanský zákoník, Komentář, Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 323.

⁸⁶ LAVICKÝ, Petr et al. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*, 1. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-503-9.

⁸⁷ LAVICKÝ, Petr et al. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*, 1. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-503-9, s. 584

situace, kdy by bývalému manželovi zaniklo popěrné právo dříve, než by se o rozhodnutí dozvěděl, protože mu uplynula ona objektivní lhůta. V těchto případech by však podle mého názoru vznikl prostor pro uplatnění prominutí zmeškání popěrné lhůty dle § 792 OZ. Ad absurdum by pak mohlo dojít k paradoxní situaci, kdy by bývalému manželovi zaniklo právo dříve, než by mu vůbec vzniklo. A to v případě, že by rozhodnutí o popření otcovství pozdějším manželem nabylo právní moci až poté, kdy by dítě dosáhlo věku šesti let. K tomu by mohlo dojít tehdy, kdyby bylo pozdějšímu manželovi prominuto zmeškání lhůty k popření otcovství, či v případě, že by byl návrh podán ve lhůtě, avšak dítě by dosáhlo věku šesti let ještě před rozhodnutím o popření otcovství. Bývalý manžel by de facto neměl možnost své otcovství popřít, s výjimkou situací, kdy by mu bylo mu zmeškání lhůty prominuto.

Z mého pohledu se k takovému výkladu nelze přiklonit. Ztotožňuji se spíše s názorem, že se objektivní lhůta v těchto situacích neuplatní. Přesto se nedomnívám, že by tato interpretace daného ustanovení byla ideální. Z hlediska právní jistoty není žádoucí, aby bylo popěrné právo otce omezeno pouze jeho vědomostí o pravomocném rozhodnutí o popření otcovství manžela jeho bývalé ženy, obzvlášť v momentě, kdy se jeví jako problematické prokázání faktu, zda a případně kdy se manžel o rozhodnutí dozvěděl, resp. prokázání toho, že o něm nevěděl dříve.

5.4. Popírání první domněnky matkou dítěte

Vedle manžela může otcovství založené první domněnkou popřít také matka samotná. Právo matky popírat, že otcem dítěte je její manžel, je upraveno v § 789 OZ, kde je stanovena i lhůta, ve které lze takto učinit. Jedná se o lhůtu objektivní, jejíž počátek se váže na narození dítěte a která trvá šest měsíců. Na rozdíl od manžela je pro matku stanovena lhůta pouze objektivní a její délka je pouze šest měsíců od narození dítěte, což ovšem vychází z předpokladu, že na rozdíl od manžela matka o skutečnostech zakládajících důvodnou pochybnost o otcovství ví, jakmile takové nastávají.

Jinými slovy, zatímco u manžela důvodná pochybnost o jeho otcovství může nastat až v průběhu času, případně nemusí nastat vůbec, matka o takové skutečnosti bude vědět vždycky a okamžitě. Z tohoto pohledu tak nelze považovat lhůtu

za nepřiměřeně krátkou, jak by tomu bylo při shodné úpravě v případě popěrného práva otce.⁸⁸ S výjimkou lhůt pak zákon přikazuje analogické použití ustanovení o popření otcovství manželem.⁸⁹ O popírání otcovství matkou dítěte platí obdobně to, co již bylo řečeno o popírání otcovství manželem matky, a sice s tím rozdílem, že lhůty jsou stanoveny odlišně.

5.5. Popírání otcovství založeného druhou domněnkou

Počet dětí narozených mimo manželství se každoročně zvyšuje, podle poslední statistiky byl v roce 2014 počet těchto dětí 46,7 % z celkové počtu narozených dětí.⁹⁰ Skoro polovina českých dětí se tak rodí mimo manželství a domněnku svědčící manželu matky tak nelze použít. Otcovství v těchto případech může být založeno souhlasným prohlášením rodičů, případně rozhodnutím soudu. Zatímco otec, jehož statusový poměr k dítěti byl založen rozhodnutím soudu, své otcovství popřít nemůže, muž, jehož otcovství bylo určeno souhlasným prohlášením rodičů, tak učinit smí. Jeho právo je však ohraničeno dvěma podmínkami.

Za prvé může muž popírat své otcovství, jen pokud je vyloučeno, že by mohl být otcem dítěte. V řízení tedy otec musí tvrdit a prokázat konkrétní skutečnosti, které dokazují, že není otcem dítěte. Druhé omezení spočívá v prekluzivní lhůtě, která činí šest měsíců ode dne, kdy bylo otcovství určeno. Lhůta se prodlužuje pouze tehdy, pokud bylo souhlasné prohlášení učiněno před narozením dítěte, v těchto situacích lhůta neskončí dříve než šest měsíců po narození dítěte. Rozdílná úprava lhůty pro manžela matky a muže, který učinil souhlasné prohlášení o svém otcovství, je dána odlišným působením domněnek.

Druhá domněnka dopadá na muže, který své otcovství uzná projevem vůle, na rozdíl od první domněnky, která se bez dalšího uplatní na základě zákona. Manželu matky nenáleží rozhodnutí o tom, zda prohlásí své otcovství, a proto také lhůta pro popření otcovství musí být delší, jakožto jediná možnost zániku jeho statusového

---

⁸⁸ POLIŠENSKÁ, Petra. *Přehled judikatury ve věcech vztahů mezi rodiči a dětmi: (s přihlédnutím k novému občanskému zákoníku)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, ISBN 9788074783326, s. 95.

⁸⁹ LAVICKÝ, Petr et al. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*, 1. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-503-9, s. 585.

⁹⁰ Dostupné z WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-4-ctvrtleti-2014-jvieceamvf>>

vztahu k dítěti. Odchylně je na tom muž, který chce s matkou dítěte učinit souhlasné prohlášení, protože na jeho vůli závisí, zda otcovství vůbec vznikne, či nikoliv. Měl by proto vždy s ohledem na důsledky s tímto projevem vůle spojené zvážit, jestli zde nejsou okolnosti zpochybňující jeho biologické otcovství.⁹¹

O problematice popření otcovství určeného souhlasným prohlášením pojednává § 790 OZ, který v odstavci druhém odkazuje na § 785 OZ, konkrétně na odstavec první větu druhou a na odstavec druhý, když stanoví, že těchto ustanovení se použije obdobně.

V případě § 785 odstavce 1 věty druhé OZ jde o určení osob, vůči kterým se otcovství popírá. Bude jimi stejně jako při popírání otcovství manželem matka dítěte a dítě s tím, že nežije-li jeden z nich, popírá se vůči osobě, která žije, a nežijí-li oba, otcovství popřít nelze. Vyjma toho se analogicky použije i ustanovení o opatrovníkovi dle § 785 odst. 2 OZ v situacích, kdy byla mužova svéprávnost před uplynutím popěrné lhůty omezena, a on tak nemůže sám své otcovství popřít s tím rozdílem, že se nejedná o lhůtu šestiletou, ale pouze šestiměsíční a nejde o svéprávnost manžela, nýbrž muže, který spolu s matkou učinil souhlasné prohlášení o svém otcovství.

5.5.1. Popěrné právo matky dítěte v souvislosti s druhou domněnkou

Shodně jako muž může i matka popírat otcovství muže, které vzniklo jejich souhlasným prohlášením. Co se týče lhůty, odkazuje § 791 OZ, který se zabývá danou otázkou na § 790 odstavec 1 větu druhou OZ, který ji stanovuje na šest měsíců od určení otcovství. Ačkoli to ze znění § 791 OZ přímo nevyplývá, autoři komentářů⁹² dovozují, že stejně jako otec musí i matka při popírání otcovství předložit důkazy dokládající skutečnost, že určený muž nemůže být otcem dítěte, tedy musí stejně jako otec tvrdit a prokázat určité okolnosti, které otcovství vylučují.

Popírat otcovství k dítěti může podle současné právní úpravy matka dítěte i matrikový otec, nikoliv však dítě samotné. Zároveň je popěrné právo rodičů dítěte omezeno pouze na otcovství založené první nebo druhou domněnkou. To je dáno

⁹¹ ŠVESTKA, Jiří, et al. *Občanský zákoník, Komentář, Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 325.

⁹² LAVICKÝ, Petr et al. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*, 1. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-503-9, s. 588 a ŠVESTKA, Jiří, et al. *Občanský zákoník, Komentář, Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 328.

povahou domněnky třetí, kdy se muž, na kterého tato domněnka dopadá, proti ní může bránit pouze v řízení o určení otcovství. Jakmile je ale otec rozhodnutím soudu určen, nelze pak logicky již otcovství popírat. Roli zde hrají i důkazní prostředky používané v řízení o určení otcovství, kterými zpravidla budou znalecké posudky z oboru lidské genetiky, jež otcovství určí, případně vyloučí s pravděpodobností blížící se jistotě.

5.6. Popření otcovství po uplynutí popěrné lhůty

S účinností od 1. 1. 2014 může soud nově dle § 792 OZ prominout zmeškání lhůty pro podání návrhu na popření otcovství. Již v minulosti bylo možné popřít otcovství po uplynutí popěrné lhůty, ale pouze v souvislosti s právem, později povinností nejvyššího státního zástupce, který při splnění podmínek podle § 62 ZOR mohl, resp. musel takový návrh podat. Ve spojitosti s přijetím občanského zákoníku se upouští od zásahu nejvyššího státního zástupce ve věcech osobního statusu a toto oprávnění přechází na soud.⁹³ Pouze ten může při kumulativním splnění předpokladů, kterými jsou zájem dítěte a veřejný pořádek, prominout zmeškání lhůty. Soudu tedy nejprve musí některá z oprávněných osob podat návrh na popření otcovství. Teprve poté soud zkoumá, jestli byl návrh podán ve lhůtě či popěrná lhůta již uplynula.

Dojde-li soud k závěru, že byl návrh podán po uplynutí stanovené lhůty, může její zmeškání prominout, a to buď z úřední povinnosti, nebo na návrh navrhovatele. Rozhodnutí závisí pouze na vůli soudu, který však musí vzít v potaz zájem dítěte a veřejný pořádek. Nemůže lhůtu prominout, nejsou-li zároveň splněny oba předpoklady.⁹⁴ Rozhodnutí musí soud dle § 425 zákona o ZŘS provést do čtyř měsíců od podání návrhu, kdy však zákon s porušením této lhůty žádné sankce nespojuje. Promine-li soud zmeškání lhůty, proběhne řízení o popření otcovství stejným způsobem, jako by návrh byl podán včas.

V opačném případě přicházejí v úvahu dvě alternativy v závislosti na tom, na čí podnět soud podmínky zkoumá. Pokud zjišťuje splnění předpokladů pro prominutí zmeškání lhůty z úřední povinnosti a dojde k závěru, že předpoklady pro prominutí

---

⁹³ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, ISBN 9788072089222, s. 345.

⁹⁴ SVOBODA, Karel et al. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. Vyd. 1. V Praze: C. H. Beck, 2015, xxi, ISBN 9788074002977, s. 800.

splněny nejsou, soud rozsudkem návrh na určení otcovství zamítne. Jestliže soud zkoumá splnění podmínek z podnětu navrhovatele, usnesením návrh na prominutí zamítne, neshledá-li na řízení o popření otcovství veřejný zájem a zájem dítěte. Proti tomuto usnesení je přípustné odvolání. Nabude-li však právní moci, soud rozsudkem návrh na popření otcovství zamítne shodně jako v případech zjišťování splnění předpokladů ex lege.⁹⁵

5.6.1. Zájem dítěte a veřejný pořádek

Podmínky, jejichž naplnění musí soud při posuzování možnosti prominutí zmeškání popěrné lhůty zohlednit, jsou vyjádřeny neurčitě. Pojem veřejný pořádek není v právním řádu nikde definován, lze však vyjít z důvodové zprávy k OZ, která tento pojem vykládá následovně: „*Veřejný pořádek prostupuje celé právo a zahrnuje pravidla, na nichž leží právní základy společenského řádu zdejší společnosti.*“⁹⁶ Obdobně jej definuje i právní slovník, když o veřejném pořádku mimo jiné říká toto: „*V obecném smyslu představuje souhrn pravidel nebo zásad chování na veřejnosti.*“⁹⁷ I přes zmíněné vymezení tohoto pojmu zůstává jeho obsah neurčitý, a bude tak úkolem soudu, aby si jej pro potřeby řízení vyložil.

Jestliže se určení pojmu veřejný pořádek jeví jako problematické, je stanovení obsahu koncepce zájmu dítěte ještě složitější. Nejenže zájem dítěte není nikde vymezen, ale jeho obsah se bude případ od případu lišit. Je proto nutné posuzovat všechny okolnosti konkrétního případu.

V zájmu dítěte nepochybně bude prominutí zmeškání lhůty v situaci, kdy je právním otcem dítěte muž, jenž není ani biologickým otcem, a dokonce neplní ani sociální funkce rodičovství. Zatímco muž, který tuto funkci plní a zároveň od něj dítě geneticky pochází, nemůže být z důvodu již určeného otcovství jako otec právně

---

⁹⁵ SVOBODA, Karel et al. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. Vyd. 1. V Praze: C. H. Beck, 2015, xxi, ISBN 9788074002977, s. 800.

⁹⁶ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, ISBN 9788072089222, s. 62.

⁹⁷ HENDRYCH, Dušan, Miroslav BĚLINA, Josef FIALA, Pavel ŠÁMAL, Ivana ŠTENGLOVÁ a Pavel ŠTURMA. *Právní slovník*. 3. podstatně rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, ISBN 9788074000591, s. 1236.

uznán.⁹⁸ Obávám se však, že v praxi se vyskytnou i případy, kdy nebude zájem dítěte jednoznačný jako v uváděném příkladě, a proto je vždy nutné před novým uspořádáním rodinných poměrů všechny relevantní okolnosti případu pečlivě prozkoumat.

5.7. Zahájení řízení o popření otcovství ex offo

Občanský zákoník v § 793 umožňuje soudu, aby i bez návrhu zahájil řízení o popření otcovství, ovšem pouze při splnění zákonem stanovených podmínek. Právní úprava zde navazuje na § 62a ZOR, kdy byl tímto právem dříve nadán nejvyšší státní zástupce. K zahájení řízení ex offo je nutné naplnit všechny čtyři předpoklady, které zákon s použitím tohoto ustanovení spojuje. Možnost soudu zahájit řízení je dána pouze v situaci, pokud bylo otcovství určeno souhlasným prohlášením rodičů. Otec dítěte takto určený nemůže být jeho otcem, vyžaduje to zřejmý zájem dítěte a zároveň mají být popřením naplněna ustanovení zaručující základní lidská práva.⁹⁹

První požadavek spočívající ve způsobu vzniku otcovství nečiní výkladové problémy. Potíže mohou nastat u zbylých podmínek. Jde-li o skutečnost, že otec určený souhlasným prohlášením nemůže být otcem dítěte, bude tato přítomna zejména tehdy, kdy rozbor analýzy DNA otcovství takového muže vylučuje či uznal-li otcovství cizinec, který se s matkou před narozením dítěte pravděpodobně vůbec nesetkal.¹⁰⁰

Co se týče zřejmého zájmu dítěte, odkazuje komentářová literatura¹⁰¹ na předchozí úpravu, když při výkladu vychází ze zrušeného Pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 6/2003 o postupu státních zástupců při prošetřování předpokladů žaloby podle § 62 nebo 62a zákona č. 94/1963Sb., o rodině (dále jen „Pokyn nejvyššího státního zástupce“), který v příloze demonstrativním výčtem vymezoval situace, ve kterých je zřejmý zájem dítěte dán vždy. Jednalo se především o případy, kdy otcovství uznal muž, jenž být otcem nepochybně nemohl, a to pouze

---

⁹⁸ ŠVESTKA, Jiří, et al. *Občanský zákoník, Komentář, Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 328.

⁹⁹ SVOBODA, Karel et al. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. Vyd. 1. V Praze: C. H. Beck, 2015, xxi, ISBN 9788074002977, s. 789.

¹⁰⁰ SVOBODA, Karel et al. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. Vyd. 1. V Praze: C. H. Beck, 2015, xxi, ISBN 9788074002977, s. 789.

¹⁰¹ LAVICKÝ, Petr et al. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*, 1. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-503-9, s. a ŠVESTKA, Jiří, et al. *Občanský zákoník, Komentář, Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 331.

za účelem obejití zákona v souvislosti s mezinárodní adopcí. Případně muž, který tak činil ze zjištěných či jiných zavrženíhodných důvodů, které byly ku prospěchu tomuto muži, matce nebo oběma, ale způsobovaly újmu dítěti, eventuálně vytvářely předpoklady, díky nimž újma dítěti hrozila.¹⁰²

Se zřetelem na ochranu dítěte zákonodárce zcela nově stanovil, že soud zpravidla současně se zahájením řízení zároveň i pozastaví výkon rodičovské odpovědnosti. Jde o zvláštní případ tohoto institutu, protože obecná úprava o omezení výkonu rodičovské odpovědnosti hovoří v § 869 OZ o výskytu závažné okolnosti bránící rodiči ve výkonu. O to se však v našem případě nejedná, protože rodiči zejména při obcházení zákona za účelem adopce nic ve výkonu rodičovské odpovědnosti nebrání. Přesto existuje důvod k sistaci jeho odpovědnosti, jelikož samotné zahájení řízení nemůže zabránit například vyvezení dítěte do zahraničí či jinému nezákonnému nakládání s ním.¹⁰³

Poslední požadavek, který musí soud zkoumat, je fakt, že popřením otcovství mají být naplněna ustanovení zaručující základní lidská práva. Důvodová zpráva charakterizuje tuto podmínku takto: „*Základními lidskými právy se rozumí především ta, jež náležejí dítěti, jsou-li s nimi matčina práva v rozporu, musí tato ustoupit.*“¹⁰⁴ Ustanovení zakládající základní lidská práva jsou obsažena v LZPS či v mezinárodních úmluvách, především je to Úmluva o LPZS chránící právo na rodinný a soukromý život a Úmluva o právech dítěte, zakotvující ve svém článku 7 právo dítěte znát svůj původ a žít se svými rodiči, pokud je to možné.¹⁰⁵

Z uvedeného je patrné, že není zájem na tom, aby soudy zahajovaly řízení o popření otcovství ex offio pokaždé, když mají být nepatrnou pochybnost, zda je biologický a matrikový otec jedna a tatáž osoba. Naopak je podstatou výjimky z obecného pravidla, které dovoluje zahájit takový druh řízení pouze na návrh, především ochrana dítěte.

---

¹⁰² ŠVESTKA, Jiří, et al. *Občanský zákoník, Komentář, Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 332.

¹⁰³ ŠVESTKA, Jiří, et al. *Občanský zákoník, Komentář, Svazek II*. Praha : Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 332.

¹⁰⁴ ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, ISBN 9788072089222, s. 345.

¹⁰⁵ LAVICKÝ, Petr et al. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*, 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-503-9, s. 596.

5.8. Zahájení řízení nejvyšším státním zástupcem podle ZOR

Právo státu zasahovat do poměrů rodiny a tím ovlivňovat jejich statusové postavení bylo poprvé upraveno v § 280 OSŘ, který umožňoval tehdy generálnímu prokurátorovi podat žalobu na popření otcovství v případech, kdy to vyžadoval obecný zájem a lhůta pro popření již uplynula.¹⁰⁶

Před účinností OZ, tedy před 1. 1. 2014, byla možnost zásahu státu do statusových poměrů rodiny umožněna právě skrz právo nejvyššího státního zástupce, jenž mohl dle § 62 a 62a ZOR podat návrh na zahájení řízení o popření otcovství. V případě § 62 ZOR se jednalo o možnost podání návrhu na popření otcovství za situace, kdy jednomu z rodičů lhůta pro popření otcovství již uplynula. Ustanovení § 62a ZOR pak umožňoval nejvyššímu státnímu zástupci podat návrh dříve, než popěrná lhůta některému z rodičů prekludovala.

ZOR zprvu k podání návrhu na popření otcovství státním zástupcem požadoval, aby byl na podání takového návrhu naplněn zájem společnosti. Velkou novelou ZOR byl však zájem společnosti nahrazen zájmem dítěte.¹⁰⁷ Nejvyšší státní zástupce tak mohl v případě, že lhůta pro popření otcovství alespoň jednomu z rodičů uplynula, podat tento návrh sám, a to proti otci, matce a dítěti, měl-li za to, že popření otcovství vyžaduje zájem dítěte. Pokud některá z osob, proti kterým se návrh na popření otcovství podával, nebyla naživu, nejvyšší státní zástupce podal návrh pouze proti ostatním z nich. Rozpaky pak vzbuzovala věta za středníkem § 62 odst. 2 ZOR, která umožňovala nejvyššímu státnímu zástupci podat návrh na popření otcovství proti opatrovníkovi v situaci, kdy matka, otec ani dítě již nežili. Přestože zájem dítěte není nikde definován, a je tak třeba zkoumat jeho přítomnost v tom kterém konkrétním případě, je přinejmenším složité dokázat jeho naplnění tehdy, když dítě již nežije.¹⁰⁸

V praxi docházelo nejčastěji k podání návrhu nejvyšším státním zástupcem na základě podnětu učiněného některým z matrikových rodičů. V takovém případě však na podání návrhu dle § 62 ZOR nebyl právní nárok. Zmíněné ustanovení tak cílilo

---

¹⁰⁶ JÍŠOVÁ, Andrea. *Návrh nejvyššího státního zástupce na popření otcovství v praxi (k diskusi)*. In: *Bulletin advokacie*. 2006. č. 11-12, s. 80. Dostupný také z WWW: <<http://beck-online.cz>>

¹⁰⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, XXVIII, ISBN 9788074000614, s. 295.

¹⁰⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, XXVIII, ISBN 9788074000614, s. 297.

především na situace, kdy bylo biologické a právní rodičovství v rozporu. V matrice byla jako rodič zapsána jiná osoba než ta, která jím dle biologických zákonitostí skutečně byla, a tento rozpor byl zjištěn až po uplynutí popěrné lhůty, tudíž zde neexistovala jiná možnost, jak tento nesoulad napravit.

Mgr. Andrea Jíšová pak ve svém článku¹⁰⁹ kritizovala především aplikační praxi nejvyššího státního zástupce, kdy negativně hodnotila jeho postup při určování zájmu dítěte na popření otcovství. Při aplikaci pak dle zjištění autorky docházelo k tomu, že byl ekonomický zájem dítěte při rozhodování o podání návrhu klíčový, a tak docházelo k situacím, že návrhy na popření otcovství nebyly nejvyšším státním zástupcem podávány z důvodu nenaplnění zákonné podmínky zájmu dítěte. Nejvyšší státní zástupce při jeho posuzování došel k závěru, že zhoršení majetkových poměrů dítěte v důsledku popření otcovství není v jeho zájmu, a tudíž ani podání takového návrhu v zájmu dítěte být nemůže. Ztotožňuji se s názory autorky v tom smyslu, že ač jsou majetkové zájmy dítěte důležité, není možné při posuzování zájmu dítěte vycházet pouze z nich, ale je třeba vždy zvážit i jiné okolnosti.

Zatímco § 62 ZOR byl konstruován především pro situace, kdy chtěl jeden nebo oba rodiče popřít otcovství k dítěti. To však nemohli, § 62a ZOR byl uplatňován v situacích, kdy popěrná lhůta sice ještě neprekludovala, ale ani jeden z rodičů neměl zájem návrh na popření otcovství podat, přestože věděl, že matrikový otec biologickým otcem dítěte není.

Samotný nesoulad mezi biologickým a právním rodičovství ovšem k podání návrhu na popření otcovství nejvyššímu státnímu zástupci nestačil. Podle § 62a ZOR náleželo nejvyššímu státnímu zástupci právo podat návrh před uplynutím popěrné lhůty rodičům pouze v případě, že bylo otcovství určeno na základě druhé domněnky, tedy souhlasným prohlášením. Další podmínkou byla nemožnost muže, který učinil souhlasné prohlášení, být otcem dítěte, a v neposlední řadě nesměl chybět zřejmý zájem dítěte na popření takto založeného otcovství. Nakonec nesmělo být popření otcovství v rozporu s ustanoveními zaručujícími základní lidská práva.

Zákonodárce při rozšíření oprávnění nejvyššího státního zástupce o případy spadající pod § 62a ZOR pamatoval zejména na situace, kdy je otcovství určené na základě souhlasného prohlášení v rozporu se zájmy dítěte. Autoři komentáře

---

¹⁰⁹ JÍŠOVÁ, Andrea. *Návrh nejvyššího státního zástupce na popření otcovství v praxi (k diskusi)*. In: *Bulletin advokacie*. 2006. č. 11-12, s. 80. Dostupný také z WWW: <<http://beck-online.cz>>

k zákonu o rodině¹¹⁰ jako účel daného ustanovení uvádějí zamezení obchodu s dětmi a zároveň dodávají, že účinnější je v těchto případech zahájit řízení o zbavení rodičovské odpovědnosti a vydat předběžné opatření dle § 76a OSŘ. Tyto nástroje mohou dítě ochránit jednoduše tak, že je rodičům odebráno. S uvedeným názorem se ztotožnili i tvůrci občanského zákoníku, když v případě zahájení řízení o popření otcovství soudem i bez návrhu v § 793 OZ stanovili pravidlo, že současně se zahájením řízení soud zpravidla i pozastaví výkon rodičovské odpovědnosti.

5.9. Popírání otcovství na návrh dítěte dle slovenské právní úpravy

5.9.1. Obecné předpoklady podání návrhu na popření otcovství dítětem

Na rozdíl od české právní úpravy obsažené v občanském zákoníku, kde dítě není aktivně legitimované k podání návrhu na popření otcovství, slovenská právní úprava takovouto možnost dítěte upravuje. Podání návrhu na popření otcovství upravuje slovenský zákon č. 36/2005 Z. z., o rodine, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „SZR“) v § 96.

Průběh řízení o popření otcovství se v případě návrhu podaného dítětem liší od řízení konaného na návrh některého z rodičů. Zatímco rodič může podat návrh na popření otcovství prakticky kdykoliv od narození dítěte po uplynutí lhůty pro popření otcovství, dítě smí návrh podat až po uplynutí popěrné lhůty rodičů. Slovenská právní úprava sice dítěti výslovně nezakazuje podat návrh na popření otcovství dříve, tj. před uplynutím popěrné lhůty rodičů, ale takovému návrhu soud nemůže vyhovět, čímž fakticky znemožňuje dítěti domoci se svého práva na popření otcovství dříve.

Další rozdílností oproti řízení, které bylo zahájeno na návrh některého z rodičů, je fakt, že řízení se v případě dítěte rozpadá do dvou fází. Jinými slovy, aby došlo k úspěšnému popření otcovství na návrh dítěte, nestačí pouze jedno rozhodnutí soudu, ale jsou nutná hned dvě. Soud nejprve na návrh dítěte rozhoduje o přípustnosti popření otcovství, kdy zkoumá splnění podmínek, kterými jsou zájem dítěte a uplynutí lhůty

---

¹¹⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, XXVIII, ISBN 9788074000614, s. 298.

pro popření otcovství obou rodičům. V případě, že jsou zákonné předpoklady splněny, soud rozhodne o tom, že popření otcovství na návrh dítěte je přípustné.

Až po nabytí právní moci prvního rozhodnutí může dítě podat návrh na popření otcovství, a to proti oběma rodičům, případně pouze proti žijícímu, pokud jeden již zemřel. Nežije-li však ani jeden z rodičů, dítě právo na podání návrhu ztrácí a otcovství tak již nelze zrušit. Návrh na popření otcovství může podat jak zletilé, tak i nezletilé dítě. V druhém případě musí být dítě zastoupeno kolizním opatrovníkem.

Slovenská úprava zakotvením práva dítěte podat návrh na popření otcovství a tím se domoci změny svých statusových poměrů nahradila institut popření otcovství na návrh generálního prokurátora.¹¹¹ Autoři komentáře¹¹² poukazují i na okolnost, že možnost popření otcovství na návrh dítěte je v souladu s Úmluvou o právech dítěte, která dítěti přiznává právo znát své rodiče, rozuměj biologické rodiče. Z tohoto důvodu je právo dítěte uvést biologické otcovství do souladu s matrikovým v SZR upraveno.

Nelze si nevšimnout, že lhůta pro podání návrh dítětem není v porovnání s lhůtou stanovenou rodičům explicitně stanovena, a mohlo by se zdát, že je právo dítěte domáhat se popření otcovství tedy neomezené. Ustanovení § 96 SZR však váže prekluzi práva nikoliv na uplynutí doby, ale na právní událost, kterou je zde smrt obou rodičů. Může se tedy stát, že dítěti právo nikdy nezanikne jednoduše proto, že nepřežije své rodiče.

5.9.2. Komparace české a slovenské právní úpravy z hlediska nahrazení institutu zásahu státního zástupce do statusových poměrů rodiny

Pokud porovnáme českou a slovenskou právní úpravu, obě upustily od institutu státního zástupce, resp. generálního prokurátora, každá ho však nahradila jinak.

Zatímco slovenská právní úprava od zásahu jakéhokoliv orgánu do statusových vztahů upustila zcela, česká právní úprava právo státního zástupce převedla na soud. Domnívám se, že řešení českého zákonodárce lépe chrání zájem dítěte. Je sice pravdou, že podle slovenské úpravy může samotné dítě podat návrh na popření otcovství, mám však za to, že toto právo není v SZR upraveno zcela ideálně.

---

¹¹¹ Edmund Horváth – Erik Varga, Zákon o rodine. Komentár. Druhé, prepracované a doplnené vydanie, Wolters Kluwers, 2014, ISBN 978-80-8168-021-2, s. 537.

¹¹² Edmund Horváth – Erik Varga, Zákon o rodine. Komentár. Druhé, prepracované a doplnené vydanie, Wolters Kluwers, 2014, ISBN 978-80-8168-021-2, s. 539

Za prvé nevidím důvod, proč by soud musel nejprve rozhodovat o přípustnosti popření otcovství a v případě kladného rozhodnutí teprve dítěti dovolit podání návrhu na popření otcovství. K zahájení řízení, kterým má dojít k popření otcovství, musí být dán zájem dítěte. Proto by stačilo, kdyby podmínky tohoto řízení zkoumal soud v rámci předběžné otázky, čímž by situaci usnadnil a řízení výrazně zkrátil.

Dále nevidím ve vázání práva dítěte podat takovýto návrh na uplynutí popěrných lhůt rodičů hlubší smysl. Zákonodárce zde upravuje právo dítěte pouze jako náhradu za oprávnění generálního prokurátora, tedy umožňuje popřít otcovství i po uplynutí lhůty k tomu určené a touto pravomocí místo státního orgánu je nadáno dítě samotné. Nemyslím si, že by mělo být právo dítěte omezeno pouze na situace, kdy rodiče již popřít otcovství nemohou. Jistě se vyskytnou případy, kdy otcovství ani popřít nechtějí.

Oproti tomu šel zákonodárce při přípravě občanského zákoníku jinou cestou, a to když stanovil oprávnění soudu. Ten může jednak dle § 792 OZ při podání návrhu na popření otcovství po uplynutí popěrné lhůty její zmeškání prominout. Navíc však soud může podle § 793 OZ zahájit řízení i bez návrhu v případě, že bylo určeno souhlasným prohlášením rodičů, ale otec jím takto určen být nemůže.

Jedná-li se o ustanovení § 793 OZ, zastávám názor, že v případech, na které zmíněné ustanovení dopadá, slovenská právní úprava zaostává. Dítě sice může návrh podat samo, ale ne vždy tomu tak bude a navíc jej skrz kolizního opatrovníka nemůže nikdy podat dříve, než rodičům jejich právo na popření otcovství prekluduje.

Neméně důležitá je pak i absence ustanovení podobného § 792 OZ v SRZ. Opět není právo dítěte podat návrh na popření pouze po uplynutí lhůty rodičů dostačující. Lze si představit situace, kdy se otec o tom, že není biologickým otcem dítěte, dozví až po uplynutí lhůty, a dítě samotné, často pod vlivem matky, nebude chtít návrh na popření otcovství podat, i když by takový návrh jistě byl v jeho zájmu.

Nakonec se musím vyjádřit k možnosti, že dítě může podat návrh na popření otcovství pouze za předpokladu, že alespoň jeden z rodičů ještě žije. Jinými slovy, po smrti rodičů již není žádný právní způsob, kterým by mohly být statusové poměry dítěte změněny. Jsem toho názoru, že i po smrti rodičů může existovat zájem dítěte na popření otcovství. Je-li totiž jednou otcovství určeno k nějakému muži, bez ohledu na to, zda je biologickým rodičem dítěte, nemůže být jako otec dítěte určen jiný muž,

aniž by nejprve došlo k úspěšnému popření otcovství muže prvního. Vzhledem k tomu, že určení otcovství kromě právního vztahu mezi otcem a dítětem a práv z toho vyplývajících zakládá i právní poměr k širší rodině a mimo jiné také nároky v souvislosti s právem dědičným, je dle mého názoru už z těchto důvodů zájem dítěte dán i po smrti rodičů.

Přestože není právní úprava obsažená v občanském zákoníku dokonalá a právo dítěte podat návrh na popření otcovství v něm zcela jistě chybí, shledávám českou právní úpravu zdařilejší, protože reflektuje více životních situací, které mohou nastat, i když stále prioritním je zájem dítěte. De lege ferenda by nebylo od věci do občanského zákoníku právo dítěte podat návrh v souvislosti s popřením otcovství zahrnout, protože nevidím důvod, proč by dítě takové právo mít nemělo.

6. Asistovaná reprodukce

6.1. Základní pojmy (vymezení)

Jádro problematiky asistované reprodukce je upraveno v zákoně č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZSZS“), který se danou otázkou zabývá v hlavě II. Zdravotní služby poskytované za zvláštních podmínek, díle I. Asistovaná reprodukce, v § 3 až § 11.

Nejprve je nutné pojem asistované reprodukce vymežit, což zákonodárce učinil hned v prvním paragrafu, jenž se věnuje dané oblasti, tedy v § 3 ZSZS. Ten asistovanou reprodukci definuje jako metody a postupy za účelem umělého oplodnění ženy. Metodami a postupy se pak rozumí takové činnosti, při nichž dochází k odběru zárodečných buněk, tj. vajíček a spermií, k manipulaci s nimi, ke vzniku lidského embrya oplodněním vajíčka spermií mimo tělo ženy, k manipulaci s lidskými embryi a k jejich uchovávání.

K umělému oplodnění ženy však může dojít pouze ze zdravotních důvodů v rámci léčby neplodnosti takové ženy nebo neplodného muže, pokud by jiný způsob léčby neplodnosti pravděpodobně nevedl k jejímu otěhotnění nebo je vyloučené či málo pravděpodobné, aby žena otěhotněla přirozenou cestou či donosila životaschopný plod.

Pod pojem umělé oplodnění ženy pak zákon podle § 3 odst. 3 ZSZS zahrnuje jak zavedení spermií do pohlavních orgánů ženy, tak přenos lidského embrya, které vzniklo oplodněním vajíčka spermií mimo tělo ženy, do pohlavních orgánů ženy. Umělé oplodnění můžeme dělit podle toho, zda jsou při něm použity zárodečné buňky páru asistovanou reprodukci postupujícího, či jde-li o užití pohlavních buněk dárce, tj. třetí osoby. V prvním případě se pak jedná o umělé oplodnění homologní, v případě druhém o heterologní.¹¹³ Pravidla pro nakládání se zárodečnými buňkami jsou pak stanovena v zákoně č. 296/2008 Sb., o zajištění jakosti a bezpečnosti lidských tkání a buněk určených k použití u člověka a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o lidských tkáních a buňkách“).

---

¹¹³BLAŽEK, Petr. *Medicínskoprávní a trestněprávní aspekty asistované reprodukce*. In: *Právní rozhledy*. 2013. č. 9, s. 312. Dostupný také z WWW: <<http://beck-online.cz>>

6.2. Zákonné podmínky asistované reprodukce

Zákonodárce v ZSZS při úpravě této problematiky stanovil řadu podmínek kladených především na osoby, jež umělé oplodnění podstupují, ale i na anonymní dárce, kteří zárodečné buňky pro tyto účely poskytují.

Co se týče ženy, která umělé oplodnění podstupuje, je provedení omezeno pouze na ženy v plodném věku, a to současně za předpokladu, že jejich věk nepřekročil 49 let. Samotné splnění této podmínky však nestačí. Umělé oplodnění lze provést pouze na písemnou žádost neplodného páru, tedy muže a ženy, kteří tento zákrok podstupují společně. Nelze tedy pomocí metod asistované reprodukce „oplodnit“ ženu, která je bez partnera. Žádost musí být uložena ve zdravotnické dokumentaci a nesmí být starší 6 měsíců. Kromě žádosti je k provedení umělého oplodnění nutné, aby neplodný pár udělil k zákroku písemný souhlas, a to na základě informací sdělených poskytovatelem těchto zdravotních služeb. Informovaný souhlas je pak vyžadován opětovně před každým provedením umělého oplodnění.

Dále nesmí být umělé oplodnění provedeno ženě, která má k muži, se kterým chce zákrok podstoupit, příbuzenský poměr vylučující uzavření manželství.¹¹⁴ Není tedy možné, aby umělé oplodnění spolu podstupovali například sourozenci, a to jednak z genetického, ale také z etického hlediska. Metody asistované reprodukce pak nemohou být použity za účelem volby pohlaví dítěte, pokud tak není činěno z důvodu předejití geneticky podmíněným nemocem s vazbou na pohlaví.

Pokud jde o dárce zárodečných buněk, je zákonem stanoveno věkové omezení, které v případě žen činí 18 až 35 let, v případě mužů pak 18 až 40 let.

6.3. Rodiče dítěte

Pokud jde o rodiče dítěte, které bylo počato pomocí metod asistované reprodukce, může nastat několik situací, které však zákon řeší vesměs stejně, a to stanovením pravidla, že rodiči dítěte jsou muž a žena tvořící neplodný pár.

Určení matky dítěte netvoří vzhledem k zákonné úpravě žádné potíže,

---

¹¹⁴ § 6 odst. 2 zákona o specifických zdravotních službách.

protože při vzniku právního poměru mezi matkou a dítětem není podstatné, či vajíčko bylo k oplodnění použito, zda žadatelky o umělé oplodnění nebo dárcovské. Významnou roli hraje porod dítěte, a proto bude matkou vždy žena, která asistovanou reprodukci podstoupila, i když genetická realita může být jiná.

U otce je situace složitější. V zásadě můžeme rozlišovat dva případy. Za první můžou umělé oplodnění za účelem otěhotnění podstupovat manželé. Zde se pak postupuje podle první domněnky a zákonodárce nerozlišuje mezi dětmi narozenými za trvání manželství podle toho, zda byly počaty přirozenou cestou či pomocí metod asistované reprodukce. Otcem bude manžel matky podle první domněnky nehledě na to, jestli byly ke vzniku embrya použity jeho spermie.

Druhou možností je situace, kdy je neplodný pár nesezdaný, potom nastupuje tzv. 1,5 domněnka svědčící muži, který dal k umělému oplodnění souhlas, jak je stanoveno v § 778 OZ. Bez uvedeného ustanovení by zákonodárce musel spoléhat na to, že otcovství bude určeno na základě druhé domněnky, tedy že neplodný pár učiní souhlasné prohlášení. Podle mého názoru by nezakotvení 1,5 domněnky usnadnilo situaci především ženám bez partnera, které by podstoupily umělého oplodnění na základě souhlasu jejich známého či úplně cizího muže, přičemž by tento muž nebyl partnerem ženy a nikdy by tedy neplnil roli otce. Vzhledem k tomu, že by zde nebyla vůle takového „páru“ otcovství k dítěti založit, nebyl by tento muž otcem ani po právní stránce.

Nedomnívám se, že by se v současné době nevyskytovaly podobné případy, kdy muž tvoří s ženou pár jen „na oko“. Mám však za to, že bez zásahu zákonodárce, který s takovým rozhodnutím váže právní důsledky spočívající ve vzniku statusového poměru otec – dítě, by těchto případů bylo více. Je však otázka, zda si takoví muži uvědomují, jaká práva a povinnosti jim z daného jednání vyplývají.

6.4. Popření otcovství v případě umělého oplodnění

V souvislosti s asistovanou reprodukcí může k určení otcovství dojít dvěma způsoby. Prvním je stanovení paternity na základě první domněnky, otcem je tedy manžel matky stejně, jako by tomu bylo v případě, kdyby k otěhotnění došlo přirozenou cestou. Druhým případem je situace, kdy matka není vdaná. V tomto případě

svědčí otcovství muži, který dal k umělému oplodnění souhlas.

Při početí dítěte pomocí asistované reprodukce může, ale nemusí, být použit genetický materiál otce. Z tohoto důvodu je nutné speciálně upravit popírání otcovství takto počatých dětí. Občanský zákoník tak činí v § 787, kdy popření otcovství k dítěti, které se narodilo v době mezi stošedesátým dnem a třístým dnem od umělého oplodnění provedeného se souhlasem manžela či druha, není-li matka vdaná, zakazuje. Tato formulace je logická, protože není-li otec původcem genetického materiálu, bylo by jednoduché jeho otcovství popřít, a to pomocí analýzy vzorku DNA, když by byl na jeho základě jako otec dítěte vyloučen.

Na rozdíl od určování otcovství, kdy speciální úprava, pokud jde o manžela, jenž dal k umělému oplodnění souhlas, chybí, u popírání otcovství platí speciální úprava jak pro manžela, tak pro druha, na základě jejichž souhlasu byly metody asistované reprodukce k oplodnění ženy použity.

Muž, který dal k umělému oplodnění souhlas, své otcovství popřít nemůže. Výjimka je pak stanovena pro případ, kdy matka dítěte otěhotněla jinak. Prokazování faktu, že dítě nebylo počato použitím metod asistované reprodukce, je závislé na tom, zda byl použit genetický materiál dárce či muže, který dal k umělému oplodnění souhlas, tedy manžela nebo druha. Mělo-li dojít k početí za použití genetické látky muže, který dal k asistované reprodukci souhlas, bude prokázání skutečnosti, že žena otěhotněla jinak, prosté, a to na základě analýzy DNA, jež takového muže jako otce vyloučí. Měl-li však být použit genetický materiál dárce, bude prokázání početí dítěte jiným způsobem než za použití umělého oplodnění pro muže obtížné, ne-li nemožné.¹¹⁵

Ztotožňuji se s názorem autorů komentáře¹¹⁶, že frázi „otěhotněla-li matka dítěte jinak“ je nutné vykládat nejen ve smyslu, že žena otěhotní přirozenou cestou s jiným mužem, ale je potřeba pod ni zahrnout i případy, kdy k otěhotnění dojde bez souhlasu manžela. Bez souhlasu druha otcovství vůbec nevznikne, alespoň ne na základě 1,5 domněnky, u manžela domněnka otcovství působí bez ohledu na jeho souhlas s umělým oplodněním, a to na základě domněnky první.

---

¹¹⁵ LAVICKÝ, Petr et al. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*, 1. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-503-9, s.583.

¹¹⁶ ŠVESTKA, Jiří, et al. *Občanský zákoník, Komentář, Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 321.

V těchto případech pak možnost manžela popřít své otcovství k dítěti záleží na tom, zda bylo dítě počato na základě homologního či heterologního umělého oplodnění. V prvním případě, kdy je použit genetický materiál manžela, nemůže manžel své otcovství úspěšně popřít, protože rozbor DNA by v těchto případech stvrdil, že dítě od manžela geneticky pochází.¹¹⁷ Pouhý fakt, že umělé oplodnění bylo provedeno bez souhlasu manžela, jehož sperma bylo použito, není, pokud jde o vznik otcovství, právně významný.

Poněkud jiné postavení má manžel v situaci, kdy použité spermie nepocházejí od něj, ale od třetí osoby, a to od dárce. Při popírání otcovství bude za těchto podmínek manžel úspěšný, protože nedal souhlas k umělému oplodnění, tudíž nebyly splněny podmínky a matka tedy otěhotněla jinak. Rozbor DNA takového manžela jako otce dítěte vyloučí, a sice vzhledem k použití dárcovského genetického materiálu.

6.5. Právo dítěte znát svůj původ

Dne 6. 2. 1991 vstoupila v platnost Úmluva o právech dítěte pro Českou a Slovenskou Federativní republiku, jejíž závazky převzala Česká republika jakožto nástupnický stát po zániku ČSFR. Dle článku 10 Ústavy ČR je pak tato Úmluva součástí právního řádu ČR a má aplikační přednost před zákonem. Z hlediska práva dítěte znát svůj původ je pak podstatný článek 7 Úmluvy o právech dítěte, který v bodě 1 stanoví: „Každé dítě je registrováno ihned po narození a má od narození právo na jméno, právo na státní příslušnost, a pokud to je možné, právo znát své rodiče a právo na jejich péči.“ V bodě 2 pak smluvním státům Úmluvy o právech dítěte ukládá povinnost zabezpečit provádění práv uvedených v bodě 1. Právem dítěte, jehož uplatnění by měl stát zaručovat, je znát své biologické rodiče. Toto pravidlo však neplatí vždy, ale jen v případech, kdy je to možné. Tím vzniká prostor pro nesplnění daného pravidla jednoduše s odkazem na skutečnost, že to není možné. Právo deklarované v článku 7 Úmluvy o právech dítěte je v České republice naplňováno skrz vyvratitelné domněnky, jistotu dítěti však nedávají. Přesto se domnívám, že je možnost výkonu práva znát své rodiče v České republice zajištěna dostatečně. V rámci třetí

---

¹¹⁷ ŠVESTKA, Jiří, et al. *Občanský zákoník, Komentář, Svazek II*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 321.

domněnky může návrh na určení otcovství podat i dítě samotné, čímž se zabraňuje případům, kdy zájem matky či otce na určení z nějakého důvodu chybí. § 415 zákona o ZŘS upravuje postupy při určování otcovství k dítěti neprovdané matky. V souvislosti s právem dítěte znát svůj původ jsou důležitá především oprávnění daná soudem. Ten může jednak zahájit řízení, ve kterém má dojít k souhlasnému prohlášení rodičů o otcovství před soudem, a nedojde-li v řízení k určení otcovství, může soud jmenovat dítěti opatrovníka pro podání návrhu na určení otcovství soudem, pokud není v přiměřené době podán matkou.¹¹⁸

Nabízí se otázka, jak právo dítěte poznat své biologické rodiče podle článku 7 Úmluvy o právech dítěte vykládat v souvislosti s asistovanou reprodukcí v případech, kdy je použit genetický materiál dárce. S ohledem na anonymitu dárce zakotvenou v § 10 odst. 1 ZSZS, kdy je poskytovatel těchto služeb povinen zajistit vzájemnou anonymitu dárce a neplodného páru a také dárce a dítěte, které se z umělého oplodnění narodilo, nelze dojít k jinému závěru, než že v těchto případech už z povahy věci dítě právo poznat své biologické rodiče nemá.

Anonymita dárce však není neomezená, resp. dle § 10 odst. 2 ZSZS existují informace, které o dárci mohou být poskytnuty. Nejedná se však o informace, které by umožňovaly zjištění totožnosti dárce. Jedná se o údaje o zdravotním stavu dárce, které je poskytovatel těchto specifických zdravotních služeb povinen uchovávat po dobu 30 let od provedení umělého oplodnění. Na základě písemné žádosti jsou pak tyto informace poskytnuty neplodnému páru či zletilé osobě, která se z umělého oplodnění narodila. Zákonodárce tedy umožnil jak dítěti, tak jeho „rodičům“ získat určité údaje o dárci, i když pouze takové, které se týkají jeho zdravotního stavu.

Přesto nelze právo na tyto informace pojímat jako realizaci práva dítěte znát své biologické rodiče, byť určité údaje o osobě, od které geneticky pochází, získá. Právo dítěte poznat své rodiče nelze nadřazovat nad právo biologického otce na svoji anonymitu, zvláště v případě, kdy je pouhým dárce a kdy je jeho jediným úkolem poskytnout genetický materiál pro možné budoucí zplození dítěte.

---

¹¹⁸ SVOBODA, Karel et al. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. Vyd. 1. V Praze: C. H. Beck, 2015, xxi, ISBN 9788074002977, s. 776 - 778.

7. Paternitní řízení

Procesní úprava problematiky určování a popírání otcovství je s účinností od 1. 1. 2014 obsažena v zákoně o ZŘS s tím, že jde o speciální předpis a subsidiárně se podle § 1 odst. 2 tohoto zákona použije OSŘ.

Podle předchozí právní úpravy účinné do 31. 12. 2013 byla řízení o určení a popření otcovství řízeními spornými, ovšem s určitými procesními odchylkami, zejména pak použitím vyšetřovací zásady.¹¹⁹ Zákon o ZŘS upravuje řízení nesporná a dále také jiná zvláštní řízení. Nesporná řízení pak můžeme vymezit jako řízení, jejichž podstatou není řešení sporu, jako je tomu u sporných řízení, ale jejichž základ tkví v úpravě poměrů účastníků.¹²⁰ Vezmeme-li pak v úvahu, že hlavními znaky odlišujícími nesporné řízení od sporného je kromě použití zásady oficiality a zásady vyšetřovací také účel řízení, kdy u nesporných se vyskytuje zájem státu na právní úpravě poměrů, dojdeme k závěru, že řízení o určení a popření otcovství, resp. rodičovství, je řízením nesporným.¹²¹ Jádro otázky určování a popírání otcovství, resp. rodičovství, spočívá v upravení poměrů dítěte, nikoli ve sporu rodičů o tom, zda muž otcem dítěte je, či není.

V následující kapitole se budu blížeji věnovat problematice paternitních řízení, především jejím procesním odlišnostem, ať už jde o místní příslušnost, či specifické důkazní prostředky v těchto řízeních používaných.

7.1. Účastníci

V části první, obecná část, zákona o ZŘS je v § 6 uvedena obecná definice účastníků, která uvádí, že účastníkem je navrhovatel a ten, o jehož právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno, (§ 6 odst. 1 zákona o ZŘS) a dále také navrhovatel a ten, jehož zákon za účastníka označuje (§ 6 odst. 2 zákona o ZŘS).

---

¹¹⁹ ŠÍNOVÁ, Renáta, Ondřej ŠMÍD a Marek JURÁŠ. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013, ISBN 9788087576748, s. 127.

¹²⁰ SVOBODA, Karel et al. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. Vyd. 1. V Praze: C. H. Beck, 2015, xxi, ISBN 9788074002977, s. 1.

¹²¹ ŠÍNOVÁ, Renáta, Ondřej ŠMÍD a Marek JURÁŠ. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013, ISBN 9788087576748, s. 128.

V případě určování a popírání otcovství jsou účastníci vymezeni v § 420 zákona o ZŘS, kdy účastníkem řízení bude vždy žena, která dítě porodila¹²², dítě a také tzv. domnělý otec¹²³ či muž, jehož otcovství má být popřeno. V případě zemřelého otce je pak účastníkem opatrovník, proti kterému se návrh podává a který byl domnělému nebo zemřelému otci jmenován.

Právo domnělého otce podat návrh na určení otcovství k dítěti, o kterém se domnívá, že od něj biologicky pochází, tak může omezit pouze okolnost, že otcovství k dítěti již bylo určeno, a dítě tak již otce dle práva má. Popřít otcovství totiž může pouze muž, který je otcem *de iure*, a případně též matka dítěte. Domnělý otec návrh na popření otcovství podat nemůže a není ani účastníkem takového řízení, kdy tyto jsou taxativně vymezeni zákonem.

Domnělému otci tak v případě, že dítě na základě zákona otce má, nezbývá než přesvědčit k podání návrhu na popření otcovství některou z oprávněných osob, nebo podat k soudu podnět k zahájení řízení dle § 793 OZ. Ten však lze uplatnit jen tehdy, bylo-li otcovství určeno souhlasným prohlášením rodičů. Je-li otcovství určeno na základě první domněnky, biologický otec žádnou možnost k založení právního poměru k dítěti nemá.

Zatímco okruh účastníků je v případě určování otcovství značně široký, kdy domnělým otcem může být prakticky kdokoliv, kdo tvrdí nebo o němž je tvrzeno, že je otcem dítěte, u popírání otcovství je okruh účastníků striktně omezen na matrikové rodiče a dítě.

7. 1. 1. Ztráta způsobilosti být účastníkem

Pokud dojde v řízení o určení otcovství ke smrti navrhovatele, je další osud řízení v rukou ostatních účastníků, již jsou oprávněni k podání návrhu na určení otcovství. Projeví-li tyto osoby zájem na pokračování řízení, může být v takovémto řízení pokračováno, respektive neprojeví-li alespoň jeden z účastníků vůli pokračovat v řízení, je řízení zastaveno.¹²⁴ Specifická situace nastává v případě, kdy zemře domnělý

---

¹²² Hmotným právem označovaná jako matka.

¹²³ Jako domnělý otec je označován muž, který tvrdí nebo o němž je tvrzeno, že je otcem dítěte.

¹²⁴ SVOBODA, Karel et al. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. Vyd. 1. V Praze: C. H. Beck, 2015, xxi, ISBN 9788074002977, s. 793.

otec, v případě pokračování řízení je nadále jednáno s opatrovníkem, kterého soud jmenuje.

Pouze v případě, že během řízení zemře dítě, rozšiřuje občanský zákoník okruh účastníků tak, že návrh na určení otcovství smí podat potomci zemřelého dítěte, mají-li právní zájem na tomto určení.

V řízení o popírání otcovství je situace poněkud odlišná. Návrh na popření otcovství totiž může podat pouze matka či otec. V případě smrti navrhovatele je v řízení pokračováno jen v případě, že druhá osoba oprávněná k podání návrhu projeví zájem na pokračování řízení. Pokud oprávněná osoba zájem nevyjádří, nebo taková osoba již nežije, je řízení zastaveno. K tomu dojde i v případě smrti dítěte.¹²⁵

7.2. Specifika řízení

7.2.1. Příslušnost soudu

Řízení o určení a popření otcovství probíhá u příslušného soudu, kdy věcná příslušnost je stanovena v § 3 odst. 1 zákona o ZŘS, tedy věcně příslušným je v těchto věcech okresní soud. Pokud jde o místní příslušnost, ta je vymezena v § 416 zákona o ZŘS, kdy místně příslušným je v první řadě obecný soud dítěte, případně nelze-li takto příslušnost určit, pak obecný soud matky.

Obecný soud dítěte je v případě, že se jedná o nezletilého, vymezen v § 4 odst. 2 zákona o ZŘS, jako soud, v jehož obvodu má nezletilý bydliště, ať už je určeno na základě dohody rodičů, rozhodnutí soudu nebo jiných skutečností. V případě zletilého dítěte bude určení obecného soudu shodné s určením obecného soudu matky, a to za použití § 85 odst. 1 OSŘ, tedy okresní soud, v němž má účastník bydliště, a nemá-li ho, pak okresní soud, v jehož obvodu se zdržuje. Byla-li by však matka nezletilá, pro určení obecného soudu by bylo nutné použít § 4 odst. 2 zákona o ZŘS, který se vztahuje na nezletilé obecně.¹²⁶

---

¹²⁵ SVOBODA, Karel et al. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. Vyd. 1. V Praze: C. H. Beck, 2015, xxi, ISBN 9788074002977, s. 794.

¹²⁶ SVOBODA, Karel et al. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. Vyd. 1. V Praze: C. H. Beck, 2015, xxi, ISBN 9788074002977, s. 781.

7.2.2. Zahájení řízení

Zákon o ZŘS v § 418 odst. 1 výslovně uvádí, že řízení, rozuměj řízení o určení či popření otcovství, lze zahájit toliko pouze na návrh. To ovšem neplatí bezvýjimečně, kdy hned v odstavci druhém shodného paragrafu tuto zásadu zákonodárce prolamuje v případě, že bylo pravomocně určeno, že manželství zde není. Jelikož se v důsledku rozhodnutí o tom, že manželství není, nemohla uplatnit první domněnka otcovství svědčící manželu matky, je nutné mezi dítětem a mužem, který by bez rozhodnutí otcem dítěte byl, právní poměr určit v zájmu právní jistoty, a proto v těchto případech soud zahájí řízení o určení otcovství k takovému dítěti i bez návrhu.¹²⁷

Není to však jediná výjimka, kdy soud zasahuje do právních poměrů dítěte tím, že zahajuje řízení bez návrhu. Kromě povinnosti zahájit řízení o určení otcovství v případě, bylo-li určeno, že manželství není, má soud pravomoc zahájit též řízení o popření otcovství. Zahájit řízení o popření otcovství bez návrhu soud může, nikoliv musí, a to pouze při splnění zákonných podmínek vymezených v § 419 zákona o ZŘS. Těmi jsou určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů, zřejmý zájem dítěte a naplnění ustanovení zaručující základní lidská práva. V ostatních případech musí být návrh na zahájení řízení podán.

7.2.3. Průběh řízení

Pojímání řízení o určení nebo popření otcovství jakožto řízení nesporného se odráží i v průběhu řízení.

Důležitou zásadou uplatňující se v těchto řízeních je zásada vyšetřovací, zakotvena v § 20 zákona o ZŘS, kdy je soud povinen zjistit veškeré skutečnosti podstatné pro rozhodnutí ve věci. Neméně významné je i pravidlo obsažené v § 21 zákona o ZŘS, které se týká dokazování a které ukládá soudu, aby provedl i jiné než účastníky navržené důkazy potřebné ke zjištění skutkového stavu. Nejčastějším důkazem k prokázání otcovství bude znalecký posudek na základě analýzy DNA. Pořízení takového důkazu však vyžaduje součinnost osoby, od které mají být vzorky DNA odebrány, což v praxi může představovat jistou komplikaci. Nechce-li muž

---

¹²⁷ SVOBODA, Karel et al. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. Vyd. 1. V Praze: C. H. Beck, 2015, xxi, ISBN 9788074002977, s.78.

vyšetření podstoupit, lze jeho přítomnost, s poukazem na usnesení Ústavního soudu¹²⁸, vynutit, a to pomocí pořádkových pokut či předvedení. Naprosto se ztotožňují s názorem JUDr. Karla Svobody, Ph.D.¹²⁹, že nedojde-li k provedení důkazního prostředku, na základě kterého lze rozhodnout ve věci samé, a to vinou účastníka, který tak činí záměrně, může dojít k meritornímu rozhodnutí, které je v rozporu s postojem účastníka. Jinými slovy, tvrdí-li muž, že není otcem dítěte, ačkoli s jeho matkou v rozhodné době souložil, ale přitom se odmítá podrobit odběru vzorků DNA k prokázání svých tvrzení a zároveň neexistují jiné důkazy, které by soud mohl k prokázání mužova tvrzení provést, bude otcovství tohoto muže k dítěti určeno.

K podobným závěrům dojdeme i v případě řízení o popření otcovství, kdy se sice opět použije zásada vyšetřovací, ale v zásadě je na matrikovém otci, aby tvrdil a prokázal skutečnosti, které prokazují, že není otcem dítěte. *“... řízení o popření otcovství je sice ovládáno vyšetřovací zásadou (§ 21 z. ř. s.), avšak zpravidla nebude v možnostech soudu, aby vyhledal konkrétní okolnost, která objektivně zpochybňuje otcovství navrhovatele. Vědomost o této okolnosti totiž pravidelně mají jen účastníci a především účastníci mají přehled o důkazních prostředcích, na jejichž základě lze tuto specifickou okolnost prokázat.”*¹³⁰

7.2.4. Spojení řízení

S řízením o určení otcovství je pak ze zákona spojeno i řízení o péči o nezletilé dítě dle § 466 písm. b) zákona o ZŘS a o výživě nezletilého dítěte podle § 466 písm. c) zákona o ZŘS. Výjimkou, kdy s řízením o určení otcovství není řízení podle § 466 písm. b) a c) zákona o ZŘS spojeno, jsou případy, kdy k určení otcovství dochází na základě souhlasného prohlášení na základě § 415 či 416 zákona o ZŘS.

Z povahy věci však v řízení o péči o nezletilé dítě a o jeho výživě nelze rozhodnout v případě, pokud zároveň není rozhodnuto o určení otcovství.¹³¹

¹²⁸ Usnesení Ústavního soudu ze dne 28. 2. 2008, sp. zn. I. ÚS 987/07.

¹²⁹ Vyjádřeným v publikaci SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekonstrukci soukromého práva*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014, ISBN 9788074785122., s. 55

¹³⁰ SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekonstrukci soukromého práva*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014, ISBN 9788074785122, s. 67.

¹³¹ SVOBODA, Karel et al. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. Vyd. 1. V Praze: C. H. Beck, 2015, xxi, ISBN 9788074002977, s. 795.

7.2.5. Zastavení řízení

Kromě případů, které jsem již zmiňovala dříve¹³², soud řízení o určení otcovství zastaví také v případě, že dojde k určení otcovství. To vyplývá z účelu řízení, jelikož není důvod pokračovat v řízení, pokud jeho smysl byl již naplněn. Podstatou řízení o určení otcovství, jak již sám název napovídá, je určit otcovství, tj. založit právní poměr konkrétního muže k dítěti. V situaci, kdy dojde k určení otcovství souhlasným prohlášením dle § 415 nebo § 416 zákona o ZŘS, není již nutné, naopak bylo by nelogické, v řízení pokračovat, a proto soud řízení podle § 424 zákona o ZŘS zastaví.

K zastavení řízení dojde i tehdy, pokud bude otcovství určeno na základě souhlasného prohlášení rodičů dle § 779 OZ, ať již před soudem či matričním úřadem, s tím rozdílem, že soud nebude zastavovat řízení s odkazem na § 424 zákon o ZŘS, ale s odkazem na § 16 zákona o ZŘS, který upravuje zastavení řízení, odpadl-li důvod pro vedení takového řízení.¹³³

7.2.6. Rozhodnutí

Rozhoduje-li soud v paterních řízeních ve věci samé, rozhoduje vždy rozsudkem. Pravidla pro vyhlášení rozsudku jsou pak stanovena v § 156 OSŘ. Jelikož se jedná o rozhodnutí ve statusové věci týkající se fyzické osoby, je výrok pravomocného rozsudku závazný nejen pro účastníky řízení, ale je závazný pro každého.¹³⁴ Jak rozhodnutí o určení otcovství, tak rozhodnutí o jeho popření jsou rozhodnutími konstitutivními s účinky ex nunc.¹³⁵

V případě určování otcovství nečiní rozhodnutí žádné potíže, problém by však mohl nastat v případě jeho popírání, a to ve vztahu k právním jednáním učiněným otcem jakožto zákonným zástupcem dítěte v době, než k popření otcovství došlo. V zájmu právní jistoty zakotvil zákonodárce v § 895 OZ pravidlo, že právní jednání

---

¹³² Například zastavení řízení z důvodu smrti navrhovatele, kdy ostatní účastníci řízení neprojeví zájem na pokračování řízení.

¹³³ SVOBODA, Karel et al. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. Vyd. 1. V Praze: C. H. Beck, 2015, xxi, ISBN 9788074002977, s. 798.

¹³⁴ SVOBODA, Karel et al. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. Vyd. 1. V Praze: C. H. Beck, 2015, xxi, ISBN 9788074002977, s. 797.

¹³⁵ LAVICKÝ, Petr et al. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*, 1. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-503-9, s. 978.

učiněná otcem jako zákonným zástupcem zůstávají nedotčena. Jinak řečeno, popření otcovství nemá na právní jednání učiněná mužem z titulu zákonného zástupce, který byl považován za otce dítěte a jehož otcovství bylo úspěšně popřeno, žádný vliv. Do právní moci rozhodnutí o popření otcovství je muž, který své otcovství popírá, považován ze zákona za otce dítěte, z čehož mimo jiné plyne i zákonné zastoupení dítěte tímto mužem. Práva a povinnosti vyplývající pro otce z právního vztahu k dítěti tak zanikají až právní mocí rozhodnutí o tom, že matrikový otec otcem není. Do tohoto okamžiku může tento muž za dítě jako otec jednat, jelikož je ze zákona jeho zástupcem.

Pokud by nebylo explicitně stanoveno, že popření otcovství nemá na právní jednání učiněná před vydáním rozhodnutí žádný vliv, mohla by vzniknout pochybnost o tom, zda takové jednání bylo, či nebylo platné. To by mělo za následek vznik právní nejistoty, čemuž chtěl zákonodárce zabránit, a proto tento problém výslovně upravil.

7.3. Důkazní prostředky

Jak již bylo poznamenáno dříve, paternitní řízení jakožto řízení nesporná jsou ovládána zásadou vyšetřovací, kdy zjištění skutkového stavu neleží na účastnících, ale na soudu, který k naplnění dané zásady může použít různých důkazních prostředků. Kromě výslechu účastníků, kdy souhlas účastníka není dle § 22 zákona o ZŘS třeba, či výslechu svědků bude soud k určení či popření otcovství zpravidla využívat znaleckých posudků.

K prokázání či popření otcovství lze použít znalecké posudky z různých oborů, ne každý z nich však k určení či popření otcovství postačuje bez dalšího. Mezi znalecké posudky používané v paternitních sporech patří posudky z oboru hematologie, gynekologie, lidské genetiky a sexuologie.

7.3.1. Metodika analýzy DNA

V současné době patří mezi nejpoužívanější a zároveň nejprůkaznější metodu k určení/ vyloučení muže jako otce posudek z oblasti lidské genetiky, přesněji metoda

profilování DNA.¹³⁶ Znalec provádí znalecký posudek pomocí genetické identifikace účastníků paternitního řízení, tj. matky, dítěte a domnělého či matrikového otce. Uvedená metoda dokáže s jistotou vyloučit otcovství muže, a to na základě porovnání dědičných znaků v DNA, a zároveň i s pravděpodobností blížící se k jistotě muže jako otce určit.

Znalec tak nejprve zkoumá, zda stanovený muž může být otcem dítěte. Otcovství lze vyloučit v případě, kdy dítě nemá genetický znak, který by mělo za předpokladu, že testovaný muž by byl jeho biologickým otcem. Nebo naopak, když dítě má genetický znak, který nepochází ani od matky, ani od dotčeného muže. V těchto případech je možné otcovství se 100 % jistotou vyloučit.¹³⁷

Nelze-li muže jako otce vyloučit, určí znalec, s jakou pravděpodobností bylo jeho otcovství určeno, kdy míra pravděpodobnosti je vyšší než 99,9 %. Pomocí analýzy DNA tak můžeme při pozitivním průkazu otcovství mít za prokázané, že daný muž je otcem dítěte.

Jistota, se kterou analýza vzorků DNA určuje/vylučuje muže jako otce dítěte, není jedinou výhodou této metody. Dalším pozitivem, který však souvisí s vysokou pravděpodobností výsledků analýzy, je velká rozlišovací schopnost dané metody, která umožňuje rozeznat dvě osoby, byť by byly geneticky příbuzné. Jediným případem, na který nestačí ani expertiza DNA, jsou jednovaječná dvojčata, která mají naprosto shodnou strukturu DNA. V takovémto případě by nebylo možné jednoznačně určit, od kterého z dvojčat dítě pochází. Zde je pak rozhodující skutečnost soulože, protože otcem dítěte nemůže být muž, který s ženou nesouložil, i když geneticky by se to tak mohlo jevit.¹³⁸

Mnohem podstatnější je fakt, že DNA lze izolovat z prakticky jakýchkoliv vzorků tkáně, navíc i po určité době, kdy není vyloučeno ani provedení analýzy prenatalně, jakož i postmortálně. S jistotou lze tedy určit/vyloučit otcovství k muži, který již zemřel. Pokud nelze od domnělého otce vzorky DNA opatřit,

---

¹³⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, ISBN 8072391925., s. 148.

¹³⁷ LOUDOVÁ, Milada. SIEGLOVÁ, Zuzana. *Řešení otázky sporného otcovství na počátku 3. tisíciletí - metodiky analýzy DNA umožňují jednoznačnou odpověď*. In: *Právní rozhledy*, 2002, č. 4, s. 198-199.

¹³⁸ Zde neberu v potaz případy umělého oplodnění, kdy otec dítěte nemusí k početí dítěte s matkou souložit.

lze i přesto aplikovat tuto metodu, a to s použitím biologického materiálu rodičů, sourozenců či pokrevních potomků.¹³⁹

Někteří autoři¹⁴⁰ zastávají v souvislosti s možnostmi analýzy DNA názor, že třetí domněnka otcovství, spočívající na souloži muže s matkou dítěte v rozhodné době, jako na skutečnosti právně významné z hlediska jejího uplatnění, je již v dnešní době zastaralá, a to právě s ohledem na možnosti, které nám metody z oblasti lidské genetiky poskytují. Nelze však souhlasit s názorem, ke kterému se ve svém nálezu přiklonil i Ústavní soud¹⁴¹, že při určování otcovství v soudním řízení, tzn. skrz třetí domněnku, soud nemusí soulož vůbec zkoumat a postačí posudek analýzy DNA.¹⁴²

Soudní praxe nemůže a neměla by měnit právní úpravu, od toho je tady zákonodárce, který může na problémy vyskytující se v soudní praxi reagovat. Je však nemyslitelné, že by se soud vůbec nezabýval souloží domnělého otce s matkou dítěte. Tato skutečnost tvoří jádro třetí domněnky, bez jejíhož naplnění vůbec nepůsobí. Navíc argumentace, že biologický původ dítěte k určitému muži znamená, že tento muž se ženou souložil, nemůže vzhledem k dnešním možnostem lékařské vědy obstát. Je sice pravdou, že bude ve většině případů biologické otcovství průkazem toho, že matka a muž spolu souložili, není to však bezvýjimečně jisté, protože k otěhotnění může dojít i na základě umělého oplodnění, kdy k souloži vůbec nedojde. Hypoteticky je potom možné představit si situaci, kdy by byl jako otec dítěte označen muž, který jako anonymní dárce poskytl k oplodnění spermie

---

¹³⁹ VRANÍK, Jakub. *Dokazování v řízení o určení otcovství*. In: Sborník příspěvků - Dny práva 2012 - 6. ročník mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity, vydala Masarykova univerzita roku 2013, dostupné z WWW:

<http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/rodicovstvi/VranikJakub.pdf>

¹⁴⁰ Například WINTEROVÁ, Alena. *Otcovství: (úvaha). Pocta Sentě Radvanové k 80. narozeninám*. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2009, s. 603-608.

¹⁴¹ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 2. 2008, sp. zn. I. ÚS 987/07

¹⁴² MELICHAROVÁ, Dita. *Třetí domněnka otcovství - přežitý relikv? Pocta Sentě Radvanové k 80. narozeninám*. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2009, s. 311-318.

7.3.2. Další způsoby dokazování v paternitních řízeních

V paternitním řízení se kromě analýzy vzorků DNA jiných metod k určení/vyloučení muže jako otce dítěte používá pouze výjimečně, a to vzhledem k okolnosti, že oproti rozboru vzorků DNA nemají téměř žádnou vypovídací hodnotu.¹⁴³

Otcovství může být vyloučeno za použití posudku z oblasti sexuologie, kdy znalec dojde k závěru, že vyšetřovaný muž nemohl dítěte zplodit, protože byl v době početí dítěte neplodný. Pokud znalec muže jako otce na základě znaleckého posudku z oboru sexuologie vyloučí, je nutné provést tzv. vrchní dobrozdání, což je označení pro revizní znalecký posudek.¹⁴⁴

Zatímco posudek z oblasti sexuologie k vyloučení otcovství postačí bez dalšího, gynekologický posudek se používá ke stanovení týdne těhotenství, ve kterém se dítěte narodilo. Z gynekologického posudku lze poté přesněji vymezit dobu, ve které došlo k početí dítěte, a tím i zúžit okruh potencionálních otců.¹⁴⁵

Poslední metodou, která se využívala hojně spíše v minulosti, je znalecký posudek z oboru hematologie, v němž se vychází z provedené krevní zkoušky, která sice může muže jako otce téměř s jistotou vyloučit, nikoli však určit.

Krevní zkoušky jsou prováděny dvojím způsobem, a to buď vyšetřením skupinových systémů červených krvinek, či vyšetřením HLA skupinových typů bílých krvinek.¹⁴⁶ V případě, že znalecký posudek z oboru hematologie vyloučí otcovství určitého muže, je zde stejně jako u posudku z oboru sexuologie nutné tzv. vrchní dobrozdání. I přesto, že krevní zkoušky mohou otcovství muže s vysokou pravděpodobností vyloučit¹⁴⁷, nedokážou otcovství muže spolehlivě určit, takže jejich použití je značně omezené. Proto se při dokazování dává přednost metodám analýzy DNA.

---

¹⁴³ LOUDOVÁ, Milada. SIEGLOVÁ, Zuzana. *Dokazování v paternitních sporech*. In: *Právní rádce*, 1999, č. 7, s. 29.

¹⁴⁴ VRANÍK, Jakub. *Dokazování v řízení o určení otcovství*. In: *Sborník příspěvků - Dny práva 2012 - 6. ročník mezinárodní konference pořádané Právnickou fakultou Masarykovy univerzity*, vydala Masarykova univerzita roku 2013, dostupné z WWW: http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/rodcovstvi/VranikJakub.pdf

¹⁴⁵ Tamtéž.

¹⁴⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. Vyd. 1. V Praze: C. H. Beck, 2015, xxxviii, ISBN 9788074005527, s. 148.

¹⁴⁷ SIEGLOVÁ, Zuzana a Milada LOUDOVÁ. *Průkaz biologického otcovství včera a dnes*. In: *Právní praxe*. 45/5 (1997), s. 321-331.

8. Judikatura

8.1. Kroonová a další proti Nizozemí

8.1.1. Skutkové okolnosti případu

Catharina Kroonová si v roce 1979 vzala pana Omara M'Hallema- Drisse a i přes rozpad manželství a následnou ztrátou jejich kontaktu podala paní Kroonová žalobu o rozvod manželství až v roce 1988. Ještě před rozvodem jejího manželství se paní Kroonové narodil syn Samir M'Hallema- Driss, jehož biologickým otcem však byl pan Alli Zerouk, se kterým se matka Samira stýkala.

Podle nizozemského práva byl za otce dítěte považován manžel paní Kroonové, tedy pan Omar M'Hallema s poukazem na skutečnost, že dítě se narodilo za trvání tohoto manželství. Paní Kroonová chtěla dosáhnout založení statusového poměru pana Alliho Zerouka k Samirovi, což jí však nizozemská legislativa nedovolovala, protože by muselo nejdříve dojít k popření otcovství pana M'Hallema-Drisse. Otcovství mohl popírat pouze on sám, manželka toto oprávnění neměla. S odkazem na článek 8 Úmluvy o LPZS, zaručující právo na rodinný život ve spojení s článkem 14 tamtéž, zakazující diskriminaci, se paní Kroonová dožadovala umožnění prohlášení, že pan M'Hallema- Driss není otcem Samira, zatímco pan Zerrouk je, a domáhala se změny údajů uvedených v matrice.

8.1.2. Rozsudek soudu

Soud dal navrhovatelce za pravdu, když stanovil, že: „*Mezi Samirem a panem Zerroukem tedy existuje svazek na úrovni rodinného života bez ohledu na přispívání pana Zerrouka na péči a výchovu svého syna. Článek 8 se tedy uplatní.*“¹⁴⁸ Soud dále uvedl, že vztah mezi Samirem a panem Zerroukem lze podřadit pod pojem „rodinný život“, a je tedy povinností příslušných orgánů vznik právního vztahu mezi těmito osobami umožnit. Soud shledal porušení článku 8 Úmluvy o LPZS, kdy konstatoval,

---

¹⁴⁸ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. 10. 1994, Kroonová a ostatní versus Nizozemí, stížnost č. 18 535/91. Dostupný také z WWW: <<http://beck-online.cz>>

že biologická a sociální realita převládá v tomto případě nad právní domněnkou a trvání na stavu založeném domněnkou v tomto případě není nikomu k užítku.

V tomto případě tak soud uznal právo paní Kroonové, pana Zerrouka a jejich syna Samira na rodinný život, který jim byl v rozporu s článkem 8 Úmluvy o LPZS příslušnými orgány odpírán, když jim kvůli příliš rigidní úpravě nebylo umožněno dostat sociální a biologický stav do souladu s právem.

8.2. Paulík vs. Slovensko

Pan Josef Paulík byl na základě žaloby na určení otcovství podané matkou dcery I. určen jako otec tohoto dítěte, kdy ze skutkových zjištění vyplynulo, že pan Paulík měl s matkou dítěte pohlavní styk v rozhodné době. Soud vycházel i z jiných důkazů, jako například z výpovědí svědků a výsledku krevního testu či zprávy sexuologa, jež nasvědčovaly tomu, že pan Paulík je biologickým otcem dítěte. Rozsudek, kterým bylo jeho otcovství určeno, nabyl právní moci v roce 1970, avšak v roce 2004 vyšlo na základě analýzy vzorku DNA najevo, že Josef Paulík otcem I. není.

Na základě takto zjištěných skutečností se pan Paulík dožadoval toho, aby státní zastupitelství podalo žalobu na popření otcovství, k čemuž však s odkazem na fakt, že určení otcovství k I. je res iudicata, nedošlo. Stěžovatel poté podal i ústavní stížnost, se kterou také neuspěl. Věc se pak dostala až k Evropskému soudu pro lidská práva, protože pan Paulík tvrdil, že neumožněním uvést do souladu právní stav s biologickou realitou dochází k porušení čl. 8 Úmluvy o LPZS, tedy jeho práva na soukromý a rodinný život, a ve spojení s ním také k porušení článku 14 Úmluvy o LPZS zakazujícího diskriminaci a dále i článku 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě o LPZS, kdy je porušeno jeho právo pokojně užívat majetek.

Soud shledal, že v tomto případě došlo k porušení práva stěžovatele na soukromý život, když zde nebyla rovnováha mezi zájmy jednotlivce a společnosti. Nemožnost dosáhnout shody mezi právním stavem a biologickou realitou není v tomto případě v zájmu či ku prospěchu žádné z dotčených osob, a proto dochází u pana Paulíka k porušení článku 8 Úmluvy o LPZS. Soud dále došel k závěru, že byl porušen i článek 14 Úmluvy o LPZS zakazující diskriminaci, když se stěžovatelem bylo zacházeno jinak než s muži, jejichž otcovství bylo určeno na základě první či druhé

domněnky, kde státní zástupce mohl takto vzniklé otcovství popírat, zatímco otcovství vzniklé v řízení nikoli, a to z důvodu překážky věci již rozsouzené. Pokud jde o porušení práva pokojně užívat majetek, odmítl soud v této části stížnost pana Paulíka jako nedůvodnou, když došel k závěru, že existují vhodné prostředky pro řešení jeho situace.

8.3. Shofman proti Rusku

Pan Leonid Michaljovič Shofman se v roce 1989 oženil s paní G., které se v roce 1995 narodil syn, jehož stěžovatel považoval za svého biologického potomka. O rok později se stěžovatel odstěhoval do Německa očekávaje, že jeho manželka se synem se za ním přestěhují. Paní G. však panu Shofmanovi v roce 1997 zaslala dopis, ve kterém mu sdělila, že se chce rozvést a bude požadovat výživné na syna. Ve stejném roce však stěžovatel od svých příbuzných zjistil, že není otcem dítěte.

V reakci na zmiňované informace pan Shofman podal žádost o rozvod a žalobu na určení otcovství. Ohledně manželství soud stěžovateli vyhověl, když manželství rozvedl. Co se týče žaloby na popření otcovství, byla tato prohlášena za promlčenou, kdy může být podle ruských zákonů vztahujících se na daný případ otcovství popíráno pouze ve lhůtě jednoho roku ode dne zaregistrování muže jako otce. Národní soud sice na základě analýzy DNA konstatoval, že pan Shofman nemůže být otcem dítěte, avšak vzhledem k uplynutí lhůty pro popření otcovství bylo toto zjištění irelevantní.

Soud dospěl k závěru, že článek 8 Úmluvy o LPZS byl porušen, protože stát nezajistil stěžovateli právo na respektování jeho soukromého života. Obecný zájem na právní jistotě a právo stěžovatele popřít své otcovství po uplynutí stanovené lhůty zde není v rovnováze. Jinými slovy, není možné, aby byla muži odňata možnost popírat své otcovství po uplynutí lhůty, jejíž počátek nikterak nereflektuje vznik mužovy pochybnosti o otcovství, bez dalšího. Z tohoto důvodu bylo stanoveno, že článek 8 byl porušen, protože stěžovatel nemohl popřít své otcovství pouze proto, že se o skutečnostech zakládajících pochybnost o otcovství dozvěděl až po uplynutí stanovené lhůty.

8.4. Keegan proti Irsku

Tento případ se zabýval problémem osvojení v případě, že se dítě nenarodí do manželství, a že otec dítěte tedy není manželem jeho matky. Pan Keegan měl vztah s přítelkyní V., ze kterého se jim narodila dcera S. Soužití rodičů se však rozpadlo již před narozením jejich dcery a paní V. následně předala dceru k adopci, o čemž stěžovatele pouze informovala. Pan Keegan se následně domáhal toho, aby byl ustanoven poručníkem své dcery a mohl ji tak vychovávat, čehož na základě rozhodnutí soudu také dosáhl. S tím však nesouhlasila paní V. a adoptanti, a tak se věc dostala až k nejvyššímu soudu, který rozhodl opačně, tedy že dítě má zůstat u adoptivních rodičů.

Na základě rozhodnutí Nejvyššího soudu se pan Keegan obrátil na ESLP z důvodu, že tím bylo porušeno jeho právo na rodinný život garantované článkem 8 Úmluvy o LPZS. Soud dal stěžovateli za pravdu tím, že stanovil: „*Pojem „rodiny“ není omezen pouze na vztahy mezi manžely, ale obsahuje v sobě i jiné faktické rodinné svazky, jestliže zúčastněné osoby spolu žijí, byť i mimo manželství.*“¹⁴⁹ Dále soud dovodil i porušení článku 6 Úmluvy o LPZS, protože panu Keeganovi nebylo umožněno účastnit se adopčního řízení. Především to soud považuje za problematické, protože může dojít k osvojení dítěte bez souhlasu, či dokonce vědomí otce dítěte, pokud tento není zároveň manželem matky.

8.5. Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 15/09

Nálezem Ústavního soudu ze dne 8. 7. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 15/09, byl zrušen § 57 odst. 1 ZOR z důvodu jeho rozporu s ústavním pořádkem. Znění dotčeného paragrafu bylo ještě před jeho zrušením následující: „*Manžel může do šesti měsíců ode dne, kdy se dozví, že se jeho manželce narodilo dítě, popřít u soudu, že je jeho otcem.*“ Problémem, a tedy i důvodem zrušení § 57 odst. 1 ZOR byla nemožnost podat žalobu

---

¹⁴⁹ HADERKA, Jiří F. *Případ Keegan versus Irsko*. In: *Právní rozhledy*. 1995. č. 8, s. 311. Dostupný také z WWW: <<http://beck-online.cz>>

na popření otcovství po uplynutí popěrného lhůty, která se Ústavnímu soudu ČR jevila jako nepřiměřeně krátká, když byla stanovena pouze na šest měsíců od doby, kdy se manžel dozvěděl o narození dítěte. Ústavní soud ČR dále konstatoval, že popěrná lhůta musí být určena tak, aby došlo k rovnováze mezi všemi dotčenými právy a chráněnými zájmy, kdy zájem dítěte má výsadní postavení, jež však nemá absolutní povahu.

V reakci na zrušení § 57 odst. 1 ZOR došlo k novelizaci zákonem č. 84/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 94/1963, o rodině, ve znění pozdějších předpisů, který zavedl nově pro popírání otcovství manželem matky dvě lhůty, a to subjektivní šestiměsíční lhůtu, jejíž počátek byl spojen s důvodnými pochybnostmi manžela o svém otcovství, a objektivní lhůtu, která byla stanovena na tři roky od narození dítěte.

OZ objektivní lhůtu dokonce ještě prodloužil, a to hned na její dvojnásobek, tedy na šest let od narození dítěte. Navíc je dle ustanovení OZ možné zmeškání lhůty za stanovených podmínek prominout, čímž je umožněno popírat otcovství i po uplynutí popěrné lhůty. Domnívám se, že současná právní úprava dostatečně chrání práva všech dotčených osob, tedy matky, otce i dítěte, o ochranu jehož zájmu jde především. Dochází tak ke stanovení přiměřené rovnováhy mezi právní jistotou spočívající v trvalosti právního statutu dítěte a subjektivním právem otce popírat své otcovství a dát tak do souladu biologický a právní stav.

Závěr

Problematika určování otcovství sahá daleko do minulosti, až do období římského práva. Nelze však tento institut považovat za zastaralý či překonaný a v dnešní době nepotřebný, ba naopak. Institut určování otcovství hraje i dnes významnou roli a dle mého názoru tvoří jeden z pilířů, na kterých je právní úprava rodinného práva založena.

Ve své diplomové práci jsem se zabývala především platnou právní úpravou určování otcovství, přičemž jsem se snažila o komplexní pohled na danou problematiku. Pro pochopení dané oblasti je nejprve podstatné pojem otcovství vymezit a definovat, což jsem učinila hned v první kapitole, kde se zmiňuji o rodině, jež jde s rodičovstvím ruku v ruce, a dále pak o rodičích, především otci s důrazem na různé chápání tohoto pojmu dle rozdílných hledisek, tedy z pohledu biologického, sociálního či právního.

I přesto, že hlavním cílem mé práce je zachycení platné právní úpravy určování otcovství, se domnívám, že pro porozumění tomuto institutu je žádoucí mít alespoň základní historický přehled vývoje určování otcovství, který jsem se snažila v kapitole dvě podat.

S otázkou určování otcovství velmi úzce souvisí určování mateřství. Bez toho, aniž bychom znali matku dítěte, nemůžeme právně určit ani otce, a proto jsem otázku určování mateřství neopomenula do své práce zařadit. Mým úmyslem však nebylo pojmout materii mateřství vyčerpávajícím způsobem, což by vydalo na samostatnou práci, ale zaměřila jsem se na některé problémy, jež určování mateřství přináší.

Ve společnosti poměrně často diskutovaná je otázka náhradního mateřství, která v našem právním řádu nebyla nikdy zakotvena a není tomu de facto ani dnes, i když OZ v § 804 tento pojem používá. Zmiňovaným ustanovením dal zákonodárce najevo, že si je existence surrogátního mateřství přinejmenším vědom. Se zřetelem na dikci ustanovení § 804 OZ se nebojím tvrdit, že náhradní mateřství jako institut zákonodárce dovoluje, což vyvozují především z toho, že umožňuje biologické matce, která je se surrogátní matkou v příbuzenském poměru, aby si dítě osvojila, kdy z jiných důvodů je osvojení mezi příbuznými výslovně zakázáno. Jsem toho názoru, že právní úprava obsažená v § 804 OZ je krok správným směrem, ale de lege ferenda by jistě bylo žádoucí tuto problematiku upravit komplexně, zejména s ohledem na dnešní nemožnost

biologické matky jakkoliv se domoct svého dítěte v případě, že jí ho surogátní matka nechce vydat.

Dalším problémem, kterým jsem se ve své práci byť okrajově zabývala, byly utajované porody. Myslím si, že právní úprava tohoto institutu není příliš zdařilá, což dokládá i fakt, že je v praxi málo využíván. Jsem přesvědčená o tom, že je důležité zachovat matkám možnost své dítě porodit utajeně, tedy umožnit jim nebýt s ním po porodu jakkoliv spojována. To však naše právní úprava ne zcela umožňuje, zvláště proto, že dítě nese příjmení matky, jež dle mého názoru dítě s matkou – alespoň co se týče jejich společného příjmení – propojuje.

Následně jsem se již soustředila na jádro své diplomové práce, tedy na jednotlivé právní domněnky, na základě kterých otcovství vzniká. Lze konstatovat, že první domněnka má již značnou tradici a její právní úprava nečiní v praxi takřka žádné problémy. Velmi pak oceňuji možnost určení otcovství současně s jeho popřením v souvislosti se zahájením řízení o rozvod či neplatnost manželství podle § 777 OZ. Ten v jednom řízení umožňuje nejprve otcovství manžela, respektive bývalého manžela, popřít a následně souhlasným prohlášením matky dítěte a jiného muže otcovství k dítěti založit. Tuto úpravu považuji za velmi zdařilou, protože značně zjednodušuje situaci rodičům, pokud jde o možnost dát do souladu právní a faktické otcovství.

Druhá domněnka oproti úpravě v ZOR také doznala drobných změn. Pozitivně kvituji především explicitní stanovení, že prohlášení o otcovství je zvláštní projev vůle a že se na něj jako takový použijí i obecná ustanovení o právním jednání, o čemž doposud panovaly pochybnosti, ač převážná část odborné veřejnosti již před přijetím občanského zákoníku prohlášení o otcovství za právní jednání, resp. právní úkon považovala. Obrat nastal v možnosti učinit prohlášení o otcovství v případě, že matce v tomto projevu vůle brání těžko překonatelná překážka, kdy v minulosti právní poměr otce k dítěti za těchto okolností pouze projevem vůle otce vzniknout mohl. OZ se od dosavadní úpravy odchyluje a za těchto podmínek určit otcovství již nedovoluje, což zdůrazňuje výslovným zákazem. Domnívám se, že zákaz určit otcovství pouze na základě prohlášení otce za situace, kdy matka takového prohlášení není schopná, je správný, neboť dřívější úprava s sebou nesla značné výkladové problémy a hlavně nejednotnost aplikace. Každý matriční úřad si pojem závažná překážka vykládal podle svého, což z hlediska právní jistoty nebylo žádoucí,

a proto jsem toho názoru, že úprava v OZ je ku prospěchu věci.

Třetí domněnka vyvolává v odborných kruzích občas kritiku, a to vzhledem k tomu, že její uplatnění stojí na souloži muže s matkou dítěte v rozhodné době, což mnozí považují za již překonaný a zastaralý institut. Poukazují na to, že možnosti v oblasti lidské genetiky nám dnes již dovolují otce dítěte s jistotou určit, či naopak vyloučit. S těmito názory nesouhlasím, protože ne v každém řízení o určení otcovství se důkaz pomocí analýzy vzorku DNA provádí. Avšak ve většině případů tomu tak jistě bude, ale především právě kvůli pokroku v lékařské vědě, který umožňuje početí dítěte i bez soulože, se nepřikláním k tomu, že by se právní úprava třetí domněnky měla měnit.

Navíc považuji za nešťastné rozhodnutí Ústavního soudu ČR, který změnu této domněnky podporuje tím, že se odvolává na arbitrární pořádek a zásadu hospodárnosti, kdy říká, že soud by si na základě těchto zásad měl nejprve opatřit znalecký posudek analýzy DNA, na základě které pak dovozuje, či vylučuje soulož.

S určováním otcovství je neoddělitelně spjato i jeho popírání. Jednak musí být mužům umožněno právní vztah k dítěti založený domněnkou zrušit, zvláště pokud na ně domněnka dopadá ex lege, a jednak se nemůže žádný muž domáhat určení svého otcovství k dítěti, které již dle práva otce má, pokud toto otcovství není nejprve úspěšně popřeno.

Popření otcovství, tedy zánik statusového poměru mezi otcem a dítětem, je z důvodu právní jistoty zákonem omezeno, a to stanovením popěrné lhůty, která je prekluzivní, kdy jejím uplynutím právo osobě oprávněné popírat otcovství zaniká. Lhůta k popření otcovství je však stanovena pro různé osoby odlišně.

Manžel matky může své právo na podání návrhu na popření otcovství uplatnit v šestiměsíční subjektivní lhůtě, jejíž počátek je vázán na vznik mužových pochybností o svém otcovství. Vzhledem k tomu, že u muže nemusí okolnosti, které by takové pochybnosti vzbudily, vůbec nastat, je z hlediska právní jistoty jeho právo omezeno také objektivní lhůtou ve výši šesti let. Zákonodárce tak po určité době dává přednost stálosti nastolených právních poměrů před právem otce dovolávat se zrušení takového vztahu. Matka pak může otcovství svého manžela popírat pouze v šestiměsíční objektivní lhůtě, což je dáno její rozdílnou informovaností, kdy manželka na rozdíl od manžela ví o možných pochybnostech týkajících se otcovství jejího dítěte

hned.

Právní úpravu popěrného práva manžela a manželky shledávám za zdařilou a prostou nejasností, které by při výkladu mohly dělat potíže. Problém však vidím v úpravě popěrného práva bývalého muže v případě znovu provdané ženy. Právo pozdějšího manžela popírat otcovství ještě nečiní žádné komplikace, protože se použijí ustanovení upravující popěrné právo manžela matky. Co však může obtíže činit, jsou situace, kdy pozdější manžel své otcovství úspěšně popře a otcem se ze zákona stává bývalý manžel. A to za předpokladu, že se dítě narodilo do tří set dnů po zániku jejich manželství či prohlášení za neplatné.

Tento muž, tedy bývalý manžel, samozřejmě také může popírat své otcovství, ovšem s přihlédnutím k tomu, jakým způsobem byl jeho právní vztah k dítěti založen. Běh šestiměsíční subjektivní lhůty je stanoven odlišně, a to tak, že počátek je vázán na vědomost bývalého manžela o rozhodnutí, kterým pozdější manžel úspěšně popřel své otcovství. Stanovená dikce může v praxi vyvolávat nejasnosti, a to především z pohledu, zda se i zde uplatní šestiletá objektivní lhůta, či zda je matrikový otec omezen pouze lhůtou subjektivní. Ani komentářová literatura v této otázce nemá jasno a domnívám se, že by de lege ferenda nebylo na škodu tento problém výslovně upravit. A to buď explicitním stanovením, že objektivní lhůta se zde nepoužije, nebo naopak určením, že objektivní lhůta platí shodně jako v případě „klasického“ popírání otcovství manželem, ať už výslovně či odkazem na § 785 OZ. Jsem toho názoru, že by se měla v případě zpřesnění problematického ustanovení použít první ze dvou mnou navrhovaných variant, tedy že by použití objektivní lhůty mělo být explicitně vyloučeno. V opačném případě by totiž mohlo docházet, jak jsem již dříve zmiňovala ve své práci, k situacím, kdy by bývalému manželovi zaniklo právo před tím, než vůbec vzniklo.

Popěrné právo v souvislosti s druhou domněnkou je stanoveno shodně jak pro otce, tak pro matku, a to na šest měsíců od učinění souhlasného prohlášení o otcovství. Ač by se pouze šestiměsíční objektivní lhůta mohla jevit jako nepřiměřeně krátká, je potřeba brát v potaz způsob, jakým se druhá domněnka uplatňuje. Vznik otcovství je totiž v tomto případě ponechán zcela na vůli rodičů, zda právní poměr otce k dítěti tímto způsobem založí, či nikoliv, a mohou tedy před tím, než tak učiní, případné pochybnosti posoudit. Z těchto důvodů není zapotřebí stanovit delší lhůtu

pro popření otcovství či ji pojmout jako lhůtu subjektivní. Rozumná osoba, která má pochybnosti v souvislosti s otcovstvím svého dítěte, by v první řadě neměla takové prohlášení vůbec činit a statusový vztah otce k dítěti zakládat.

Od 1. 1. 2014 zakotvuje občanský zákoník možnost soudu jednak prominout zmeškání lhůty a jednak zahájit řízení o popření otcovství bez návrhu, tedy *ex offio*. Pokud jde o první z uvedených institutů, je podle mého pro soudní praxi velmi žádoucí. Umožňuje totiž, aby v určitých případech, kdy uplyne lhůta k podání návrhu na popření otcovství, toto řízení stejně proběhlo, je-li v zájmu dítěte a veřejného pořádku. Tím dává prostor pro uvážení soudu, který může podle okolností případu o návrhu rozhodnout stejně, jako by lhůta neprekludovala.

Druhým oprávněním, kterým jsou soudy od minulého roku nově nadány, je možnost zahájit řízení *ex offio*, aniž by návrh musela podat některá z aktivně legitimovaných osob. Problémem je dle mého názoru však skutečnost, že zákon vyžaduje k zahájení řízení soudem mimo jiné i podmínku, že otcovství vzniklo souhlasným prohlášením rodičů. To považuji přinejmenším za nešťastné v souvislosti s faktem, že samotné dítě k podání návrhu na popření otcovství oprávněno není. Je-li v paternitních sporech stěžejní zájem dítěte, pak v případě, že otcovství bude založeno na základě první domněnky, neexistuje způsob, jakým by se dítě domohlo popření otcovství v případě, že si to rodiče nepřejí, ač by zájem dítěte na tomto popření byl dán. Jelikož samo dítě řízení o popření zahájit nemůže, nelze mu ani prominout zmeškání lhůty, to je logické. Nelze však ani podat podnět soudu, aby zahájil řízení z úřední povinnosti, protože v tomto případě není splněna jedna z podmínek, a to vznik otcovství na základě druhé domněnky. Dítě je tak v tomto případě „bezbranné“ a zániku právního poměru ke svému matrikovému otci se nedomůže. Jsem toho názoru, že by *de lege ferenda* bylo vhodné právo dítěte podat návrh na popření otcovství do našeho právního řádu zakotvit. Současně se nedomnívám, že bychom měli toto právo zakotvit shodným způsobem jako slovenský zákon o rodině, jehož úpravu jsem si ve své práci pro komparaci vybrala především z toho důvodu, že donedávna byla, pokud jde o úpravu otcovství, ustanovení českého a slovenského právního řádu až na výjimky skoro totožná.

Část své diplomové práce, přesněji řečeno jednu kapitolu, jsem věnovala také otázce asistované reprodukce, kdy jsem se touto problematikou zabývala hlavně

z pohledu vzniku rodičovství. Samotné určení otce dítěte počatého umělým oplodnění nečiní v praxi větší obtíže. Z důvodu možnosti použití dárcovských spermií je popírání otcovství pochopitelně vyloučeno, pokud však žena neotěhotní jinak. Tato úprava je jistě žádoucí, avšak šance muže úspěšně popřít otcovství, když k oplodnění mělo být použito dárcovského spermatu, nevidím příliš nadějně. Obávám se však, že není v reálných možnostech právní úpravy tento nepříznivý stav pro muže v oblasti dokazování skutečnosti, že jeho partnerka otěhotněla jiným způsobem, napravit.

Lze shrnout, že platná právní úprava určování otcovství, včetně oblastí, které s ním blíže souvisejí, jistě není dokonalá. Cílem mé práce bylo tuto oblast komplexně vyložit spolu s poukazem na možné problémy, které mohou při aplikaci ustanovení, která se danou problematikou zabývají, vznikat. Jako hlavní negativum právní úpravy otcovství vidím skutečnost, že dítě není aktivně legitimované k zahájení řízení o popření otcovství, ač dle mého názoru nejsou k takovéto úpravě závažné důvody.

Seznam zkratek

ESLP	Evropský soud pro lidská práva
Listina či LZPS	Ústavní zákon č. 23/1991 Sb., Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
novela ZOR	zákon číslo 84/2012 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
OSŘ	zákon číslo 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
OZ či občanský zákoník	zákon č. 89/2012 Sb.
pokyn nejvyššího státního zástupce	Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 6/2003 o postupu státních zástupců při prošetřování předpokladů žaloby podle § 62 nebo 62a zákona č. 94/1963Sb., o rodině
SZR	zákon č. 36/2005 Z.z., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
Úmluva o LPZS	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, publikovaná pod č. 209/1992 Sb. jako Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí
Úmluva o právech dítěte	sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí číslo 104/1991 Sb., ve znění oprav sdělením č. 41/2000 Sb. m. s.
Ústava ČR	Ústavní zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
Velká novela ZOR	zákon č. 91/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve

VOZ	znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů
Zákon o lidských tkáních a buňkách	Všeobecný občanský zákoník zákon č. 296/2008 Sb., o zajištění jakosti a i lidských tkání a buněk určených k použití u člověka a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
Zákon o matrikách	zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
Zákon o ZŘS	zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
ZOR	zákon číslo 94/1963 Sb., o rodině
ZPR	zákon číslo 265/1949 Sb., o právu rodinném
ZSZS	zákon č. 373/2011 Sb., specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů
ZZS	zákon číslo 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejího poskytování, ve znění pozdějších předpisů

Seznam použité literatury

Knižní publikace

- ANDRES, Bedřich, Antonín HARTMANN, František ROUČEK a Jaromír SEDLÁČEK. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Repr. pův. vyd. r. 1935. Praha: Codex Bohemia, 1998, 1192 s. ISBN 80-85963-61-2
- DVOŘÁK, Jan a Karel MALÝ. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, 687 s. ISBN 9788073577537
- DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA, Michaela ZUKLÍNOVÁ et al. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, 429 s. ISBN 9788074783265
- ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, 1119 s. ISBN 9788072089222
- HENDRYCH, Dušan, Miroslav BĚLINA, Josef FIALA, Pavel ŠÁMAL, Ivana ŠTENGLOVÁ a Pavel ŠTURMA. *Právní slovník*. 3. podstatně rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, 1459 s. ISBN 9788074000591
- HORVÁTH, Edmund. *Zákon o rodině: komentár*. 2., preprac. a dopl. vyd. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, 652 s. ISBN 9788081680212
- HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*. 3., preprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, 398 s. ISBN 8072391925
- HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2015, xxxviii, 328 s. ISBN 9788074005527
- HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, XXVIII, 558 s. ISBN 9788074000614
- LAVICKÝ, Petr et al. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*, 1. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014, xxxi, 1349 s. ISBN 978-80-7400-503-9

- NOVOTNÝ, Petr, Jitka IVIČIČOVÁ, Ivana SYRŮČKOVÁ a Pavlína VONDRÁČKOVÁ. *Nový občanský zákoník: rodinné právo*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2014, 194 s. ISBN 9788024751672
- PAUKNEROVÁ, Monika, Jan BRODEC, Miroslav BĚLINA, Jan DVOŘÁK, Kateřina EICHLEROVÁ, David ELISCHER, Ondřej FRINTA, Dita FRINTOVÁ, Aleš GERLOCH, Petr HŮRKA, Zdeněk KUČERA, Alena MACKOVÁ, Ivana MRÁZOVÁ, Daniel PATĚK, Jan PICHRT, Senta RADVANOVÁ, Josef SALAČ, Petr SMOLÍK, Luboš TICHÝ, Michal TOMÁŠEK, Petr TĚGL, Alena WINTEROVÁ, František ZOULÍK, Michaela ZUKLÍNOVÁ, Petr ČECH, Stanislava ČERNÁ a Martin ŠTEFKO. *Nové jevy v právu na počátku 21. století*. Praha: Karolinum, 2009, 424 s. ISBN 978-80-246-1687-2.
- POLIŠENSKÁ, Petra. *Přehled judikatury ve věcech vztahů mezi rodiči a dětmi: (s přihlédnutím k novému občanskému zákoníku)*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, 428 s. ISBN 9788074783326
- RADVANOVÁ, Senta a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva*. 1. vyd. Praha: Beck, 1999, XIX, 227 s. ISBN 8071791822
- SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, 350 s. ISBN 978-80-7380-334-6
- SVOBODA, Karel et al. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2015, xxi, 1032 s. ISBN 9788074002977.
- SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekonstrukci soukromého práva*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 243 s. ISBN 978-80-7478-512-2
- ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, 2 sv. (xvi, 1450, xiv s., s. 1451-3586). ISBN 9788074004285.
- ŠÍNOVÁ, Renáta, Ondřej ŠMÍD a Marek JURÁŠ. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013, 302 s. ISBN 978-80-87576-74-8

- ŠVESTKA, Jiří, et al. *Občanský zákoník, Komentář, Svazek II.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, xvii, 731 s. ISBN 978-80-7478-457-6
- URFUS, Valentin, Michal SKŘEJPEK a Jaromír KINCL. *Římské právo. 2. dopl. a přeprac. vyd., 1. v nakl. Beck.* Praha: Beck, 1995, XXII, 386 s. ISBN 80-7179-031-1
- VESELÁ, Renata. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy.* 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, 283 s. ISBN 80-86432-93-9
- *Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích.* Vyd. 1. Praha: Diderot, 1999, 8 sv. Encyklopedie Diderot. ISBN 80-902555-2-3

Odborné články

- BLAŽEK, Petr. *Medicínskoprávní a trestněprávní aspekty asistované reprodukce.* In: *Právní rozhledy.* 2013, č. 9, s. 312. Dostupný také z WWW: <<http://beck-online.cz>>
- FRINTA, Ondřej. *Asistovaná reprodukce – nová právní úprava.* In: *Právní fórum.* 2007, č. 4, s. 123. Dostupný také z WWW: <<http://beck-online.cz>>
- HADERKA, Jiří F. *Případ Keegan versus Irsko.* In: *Právní rozhledy.* 1995. č. 8, s. 311. Dostupný také z WWW: <<http://beck-online.cz>>
- HRUŠÁKOVÁ, Milana. KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Anonymní a utajené mateřství v České republice – utopie nebo realita?* In: *Právní rozhledy.* 2005, č. 2, s. 53. Dostupný také z WWW: <<http://beck-online.cz>>
- JÍŠOVÁ, Andrea. *Návrh nejvyššího státního zástupce na popření otcovství v praxi (k diskusi).* In: *Bulletin advokacie.* 2006. č. 11-12, s. 80. Dostupný také z WWW: <<http://beck-online.cz>>
- LANGER, Petr. *Právní povaha souhlasného prohlášení rodičů podle § 52 ZOR a právní důsledky jeho vad.* In: *Právní rozhledy.* 2005, č. 18, s. 667. Dostupný také z WWW: <<http://beck-online.cz>>
- LOUDOVÁ, Milada. SIEGLOVÁ, Zuzana. *Dokazování v paternitních sporech.* In: *Právní rádce.* 1999, č. 7, s. 29

- LOUDOVÁ, Milada. SIEGLOVÁ, Zuzana. *Řešení otázky sporného otcovství na počátku 3. tisíciletí - metodiky analýzy DNA umožňují jednoznačnou odpověď*. In: *Právní rozhledy*. 2002, č. 4, s. 198-199
- MELICHAROVÁ, Dita. *Třetí domněnka otcovství - přežitý relikv?*. In: *Pocta Sentě Radvanové k 80. narozeninám*. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2009, s. 311-318
- POLÁKOVÁ, Martina. *Určení rodičovství z pohledu práva dítěte znát své rodiče deklarované Úmluvou o právech dítěte*. In: *Právní rozhledy*. 2000, č. 2. Dostupný také z
- SIEGLOVÁ, Zuzana a Milada LOUDOVÁ. *Průkaz biologického otcovství včera a dnes*. In: *Právní praxe*. 45/5 (1997), s. 321-331
- ŠÍNOVÁ, Renáta. *K některým novinkám v právní úpravě určování a popírání rodičovství po 1. 1. 2014*. In: *Bulletin advokacie*. 2014, č. 12, s. 52. Dostupný také z WWW: <<http://beck-online.cz>>
- WINTEROVÁ, Alena. *Otcovství: (úvaha)*. In: *Pocta Sentě Radvanové k 80. narozeninám*. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2009, s. 603-608

Internetové zdroje

- Pohyb obyvatelstva – rok 2014. Český statistický úřad. Dostupné z WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/cr/pohyb-obyvatelstva-4-ctvrtleti-2014-jvieceamvff>>
- Rozvodovost. Český statistický úřad. Dostupné z WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/rozvodovost>>
- Sňatečnost. Český statistický úřad. Dostupné z WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/snatecnost>>
- Statistika živě narozených a zemřelých v České republice v letech 1989 až 2014. Český statistický úřad. Dostupné z WWW: <https://www.czso.cz/csu/czso/2-cr_od_roku_1989_obyv>
- VRANÍK, Jakub. *Dokazování v řízení o určení otcovství*. In: *Sborník příspěvků – Dny práva 2012 – 6. Ročník mezinárodní konference pořádané*

Právnickou fakultou Masarykovy univerzity, vydala Masarykova univerzita
roku 2013. Dostupný z WWW:

http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/rodicovstvi/VranikJakub.pdf>

- Zpráva o rodiče 2012. Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky. Dostupné z WWW:
http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=30&ved=0CFcQFjAJOBQ&url=http%3A%2F%2Fwww.uzis.cz%2Fsystem%2Ffiles%2Fai_2013_51.pdf&ei=lzEAVZPAJ8TMygPzqIC4Cg&usg=AFQjCNEmodxPqQx3zeMRy6hGbNQWJbCcWg&bvm=bv.87611401,d.bGQ>

Právní předpisy

- Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 6/2003 o postupu státních zástupců při prošetřování předpokladů žaloby podle § 62 nebo 62a zákona č. 94/1963Sb., o rodině
- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, publikována pod č. 209/1992 Sb. jako Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí
- Úmluva o právech dítěte, publikována jako sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí číslo 104/1991 Sb., ve znění oprav sdělením č. 41/2000 Sb. m. s.
- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
- zákon č. 296/2008 Sb., o zajištění jakosti a bezpečnosti lidských tkání a buněk určených k použití u člověka a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

- zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejího poskytování, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Judikatura

- Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 27. 4. 2006, sp. zn. II. ÚS 568/2006
- Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 8. 7. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 15/09
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 10. 10. 2006, Paulík vs. Slovensko, stížnost č. 10699/05
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 24. 2. 2006, Shofman proti Rusku, stížnost č. 74826/01
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. 5. 1994, Keegan proti Irsku, stížnost č. 16969/90
- Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. 10. 1994, Kroonová a ostatní versus Nizozemí, stížnost č. 18 535/91
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 7. 2010, sp.zn. 21 Cdo 298/2010
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2012 sp.zn. 30 Cdo 3430/2011
- Usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 28. 2. 2008, sp. zn. I. ÚS 987/07

Resumé

Problematiku určování otcovství jsem si jako téma své diplomové práce vybrala z důvodu, že s tímto institutem se v průběhu života setká většina z nás. Cílem této diplomové práce je analyzovat a popsat institut určování otcovství, především z hlediska platné právní úpravy. Práce je členěna do osmi kapitol.

První kapitola pojednává o rodině a rodičovství a definuje základní pojmy, tedy biologické, sociální a právní rodičovství. Druhá kapitola se člení na dvě podkapitoly a zaměřuje se na právní úpravu otcovství. První z podkapitol popisuje historický vývoj rodičovství, druhá z nich stručně popisuje prameny, ve kterých se současná právní úprava nachází. Následující kapitola se věnuje určování mateřství, které s institutem otcovství velmi úzce souvisí. Třetí kapitola kromě platné právní úpravy obsahuje i podkapitolu zabývající se utajenými porody a podkapitolu popisující institut surogátního mateřství.

Další kapitola se již zaměřuje na českou právní úpravu určování otcovství, která je obsažena v občanském zákoníku. Zmíněná kapitola se dále člení na šest podkapitol, které podrobně popisují jednotlivé možnosti určení otcovství v České republice. Zaměřuji se zde především na vyvratitelné právní domněnky, které tvoří základ pro určování otcovství. Kapitola pátá pojednává o popírání otcovství. V této kapitole rozebírám právo rodičů podat návrh na popření otcovství, možnost soudu prominout uplynutí lhůty a také zahájení řízení o popření otcovství ex offo. Devátá podkapitola srovnává českou a slovenskou právní úpravu a zmiňuji se zde také o právu dítěte iniciovat řízení o popření otcovství.

Kapitola šestá se okrajově věnuje asistované reprodukci. Uvedená kapitola vymezuje základní pojmy, popisuje zákonné podmínky umělého oplodnění, hlavní pozornost je však zaměřena na určování a popírání otcovství k dítěti narozenému pomocí metod asistované reprodukce.

Sedmá kapitola se věnuje procesním aspektům dané problematiky. V této kapitole se soustředím na specifické znaky paternitního řízení. Třetí podkapitola pojednává o důkazních prostředcích, které se v paternitních řízeních používají.

Poslední kapitola se týká judikatury, kde jsou rozebrány vybraná rozhodnutí

Evropského soudu pro lidská práva a také zásadní nález Ústavního soudu České republiky.

Abstract

The reason why I chose the issue of determination of paternity as a topic of my thesis is the fact that most of us will meet with this institute during our lifetime. The aim of this thesis is to analyze and describe the institute of determination of paternity, especially in the view of the applicable legislation. The thesis is composed of eight chapters.

Chapter One deals with family and parenthood and defines the basic terms, such as the biological, social and legal parenthood. Chapter Two is subdivided into two parts and focuses on the legislation of paternity. Part One describes the historical development of parenthood, part Two briefly describes the source of law which contains the current legislation. The next chapter concerns the determination of maternity, which is closely connected to the institute of paternity. Chapter Three, apart from the applicable legislation, also includes a subchapter about hidden birth and a subchapter that documents surrogacy.

The following chapter already concentrates on the current Czech legislation of determination of paternity, which is included in the civil code. This chapter consists of six parts that closely describe various possibilities of determination of paternity in the Czech republic. I particularly focus on the assumption of paternity that there is a legal basis for the determination of paternity. Chapter Five discusses the denial of paternity. In this chapter I analyze the parents right to lodge an application to the denial of paternity, the possibility of the court to excuse term expiration and also the option of the court to commence proceeding ex officio. The subchapter Nine compares the Czech and Slovak legislation and I also mention the right of a child to initiate the process of the denial of paternity.

Chapter Six is briefly focuses on the artificial insemination. This chapter characterizes some basic terms and describes the legal terms of the artificial insemination, but mainly focuses on the determination and denial of parenthood regarding a child born by using a method of the artificial insemination.

Chapter Seven points out the process aspects which are dealing with this issue. This chapter looks at the specific signs of the paternity process. The Third part is about the evidentiary instruments used in the paternity process.

Last chapter regards the case law, where I analyze a few judgements of the European Court of Human Rights and also one crucial judgment of the Czech Constitutional Court.

Název diplomové práce v anglickém jazyce

Determination of paternity

Klíčová slova

otcovství

určování otcovství

popírání otcovství

Key words

paternity

determination of paternity

denial of paternity